

4. Η Ενιαία Αγορά

4.1 Εισαγωγή

Η Ευρωπαϊκή Αγορά, με 7 % του παγκόσμιου πληθυσμού, έχει το ψηλότερο ΑΕΠ απ' όλες τις οικονομίες στον κόσμο με 500 εκατομμύρια καταναλωτές. Το εμπόριο στο εσωτερικό της ΕΕ δεν θεωρείται διεθνές εμπόριο, αλλά «ενδοκοινοτικό». Η Ενιαία Αγορά είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της ενοποίησης της Ευρώπης και τέμνεται με όλες πρακτικά τις άλλες πολιτικές: είναι η βάση για την πολιτική ανταγωνιστικότητας, που στηρίζεται κυρίως στο μέγεθος της αγοράς και τις δυνατότητες εξειδίκευσης που δίνει, είναι ο γνώμονας των εξωτερικών οικονομικών σχέσεων της Ένωσης, η γενεσιουργός αιτία της ΟΝΕ και η αιτία της πολιτικής περιφερειακής και κοινωνικής συνοχής, εφόσον κρίνεται ότι η απελευθέρωση ευνοεί καταρχήν τα ήδη πιο ανταγωνιστικά κράτη-μέλη.

Η διαδικασία ενοποίησης της αγοράς προέβλεπε τέσσερις βασικές ελευθερίες (προϊόντα, εργαζόμενοι, ελεύθερη εγκατάσταση επιχειρήσεων/παροχή υπηρεσιών και κεφάλαιο). Εκτός από θέματα εμπορίου προϊόντων η Ενιαία Αγορά ενσωματώνει το εμπόριο υπηρεσιών και την ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίου (άμεσων και έμμεσων ξένων επενδύσεων) και εργασίας (μισθωτής και ελεύθερης παροχής υπηρεσιών). Τον 21^ο αιώνα και λόγω της αναγνώρισης του ρόλου της τεχνολογίας στην οικονομική ανάπτυξη προστέθηκε και μια πέμπτη ελευθερία διακίνησης που αφορά στην ελεύθερη διακίνηση της γνώσης.

Επιπλέον, για να μιλήσει κανείς για μια πραγματική διευκόλυνση των συναλλαγών χρειάζονται παρόμοιες ευκαιρίες πρόσβασης σε υποδομές (μεταφορές, ενέργεια και τηλεπικοινωνίες). Τέτοιες πολιτικές δεν είναι υπερεθνική αρμοδιότητα και γι' αυτό η ΕΕ παρεμβαίνει μόνο με κίνητρα για τη δημιουργία βασικών διευρωπαϊκών δικτύων.

Η αποτίμηση της Ενιαίας Αγοράς δείχνει αρκετές θετικές πλευρές αλλά και αρνητικές, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης, σε συγκεκριμένους κλάδους και με διαφορετικά αποτελέσματα στα κράτη-μέλη. Σε κάποιες περιπτώσεις τα προβλήματα μπορούν να αποδοθούν απ' ευθείας στην ενοποιητική διαδικασία ενώ σε άλλες προέρχονται από την παγκοσμιοποίηση και η Ευρώπη απλώς δεν είναι σε θέση να αντιδράσει. Πάντως

τα προβλήματα της κρίσης του 2008 και η ευρύτερες ανησυχίες έχουν οδηγήσει σε έντονα αντιευρωπαϊκά αισθήματα. Η πιο έντονη έκφραση Ευρω-σκεπτικισμού είναι στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπου ο πρωθυπουργός δεσμεύτηκε να οδηγήσει τη χώρα σε δημοψήφισμα ως το 2018 σχετικά με το αν θα παραμείνει μέλος της ΕΕ ή όχι.

Παρά την πρόοδο που έχει γίνει μένουν ακόμα πολλές ατέλειες αλλά και παραβάσεις που συνεχώς γίνονται και πρέπει να διευθετούνται. Επιπλέον οι ταχύτατοι ρυθμοί με τους οποίους εξαπλώνεται η παγκοσμιοποίηση σταδιακά μειώνει τα πλεονεκτήματα που έδινε η Ενιαία αγορά καθώς ενοποιείται σταδιακά η παγκόσμια αγορά. Η αγορά είναι δυναμική και χρειάζεται συνεχείς προσαρμογές. Η πλήρης απελευθέρωση απαιτεί ένα συντονισμένο ρυθμιστικό πλαίσιο που είναι απαραίτητο να μη δημιουργήσει γραφειοκρατία, η οποία θα οδηγήσει σε μεγαλύτερο ευρωσκεπτικισμό.

4.2 Θεωρητική προσέγγιση

Οι ενοποιήσεις αγορών διαφορετικών κρατών ξεκινάνε με τη θεωρία τελωνειακών ενώσεων, η οποία εντάσσεται στη οικονομική θεωρία πρακτικά το 1950 (Viner, 1950) και κερδίζει έδαφος στις δύο επόμενες δεκαετίες με βασικό ερώτημα ποιο είναι όφελος ευημερίας από τυχόν δασμολογικό αφοπλισμό. Οι πηγές τέτοιου κέρδους μπορεί να προέρχονται από (Lipsey, 1960):

- Εξειδίκευση (σύμφωνα με την κλασική θεωρία συγκριτικού πλεονεκτήματος)
- Οικονομίες κλίμακας
- Αλλαγές στους όρους εμπορίου
- Βελτίωση της αποτελεσματικότητας της παραγωγής λόγω αυξημένων ανταγωνιστικών πιέσεων
- Αλλαγές στο ρυθμό μεγέθυνσης της οικονομίας.

Η συνεισφορά του Viner είναι η χρήση των όρων δημιουργία (νέες εμπορικές ροές που οδηγούν σε καλύτερη κατανομή πόρων) και εκτροπή εμπορίου (δημιουργία εμπορικών ροών που εκτοπίζουν την πιο αποτελεσματική παραγωγή κρατών εκτός της τελωνειακής ένωσης και κατά συνέπεια οδηγούν σε χειροτέρευση της κατανομής πόρων σε παγκόσμιο επίπεδο), η οποία οδήγησε στην ανατροπή της γενικής μέχρι τότε πεποίθησης ότι κάθε μείωση δασμών είναι βήμα προς την αύξηση της παγκόσμιας ευημερίας. Μετά από αυτό οι τελωνειακές ενώσεις θεωρήθηκαν δεύτερη καλύτερη λύση, μετά την ουτοπική απόλυτη παγκόσμια απελευθέρωση του εμπορίου (Lipsey & Lancaster, 1956-57). Αυτό οδήγησε σε μια σειρά από σημαντικές αναλύσεις των συνθηκών που οδηγούν σε μεγαλύτερο όφελος εκτιμώντας καταρχήν ότι τα κέρδη θα είναι μεγαλύτερα όσο μεγαλύτερη είναι η διάφορα στις σχετικές τιμές στα κράτη που συμφωνούν να δημιουργήσουν τελωνειακή ένωση μεταξύ τους. Αν οι

οικονομίες έχουν συμπληρωματική παραγωγή τότε θα δημιουργηθούν τα μεγαλύτερα κέρδη (Makower & Morton, 1953). Στη συνέχεια έγιναν μια σειρά αναλύσεις που αφορούσαν σε επιπτώσεις στην παραγωγή και επιπτώσεις στην κατανάλωση, όπως και σε υποκατάσταση κρατών (αλλαγή χώρας εισαγωγής) ή υποκατάσταση προϊόντων (Gehels, 1956-7; Lipsey, 1956-7). Συγκρίνοντας μάλιστα την επιρροή της δημιουργίας Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών σε σχέση με Τελωνειακή Ένωση η δεύτερη θεωρείται πάντα ότι συνεισφέρει περισσότερο στη διεθνή ευημερία (Krueger 1997). Πολύ πιο περίπλοκες αναλύσεις προσπαθούν να διερευνήσουν τις διαφορές των επιπτώσεων ανάλογα με τις συνθήκες της αγοράς Endogenous formation of customs unions under imperfect competition: open regionalism is good (Yi, 1996, C Syropoulos, 1999, Gatsios & Karp 1995, A Haufler & Wooton, 2010).

Οι πρώτες εκτιμήσεις (ex ante) των αποτελεσμάτων των τελωνειακών ενώσεων αφορούσαν την ΕΟΚ και την ΕΖΕΣ και θεωρούσαν ότι η αύξηση του ενδοκοινοτικού εμπορίου μπορεί να ήταν μεγάλη, αλλά η επιρροή της στην ευημερία, αν και θετική, ήταν ιδιαίτερα περιορισμένη (Scitovsky, 1958). Σε παρόμοιο συμπέρασμα κατέληγε και μια μελέτη που εκτιμούσε το αντίστοιχο πιθανό κέρδος του Ηνωμένου Βασιλείου (Johnson, 1958). Ευρύτερες μελέτες βρήκαν επίσης ιδιαίτερη αύξηση του ενδοκοινοτικού εμπορίου (Baier & Bergstrand, 2007) αλλά και ευρύτερα κερδών από τη φιλελευθεροποίηση του εμπορίου μέσω δασμολογικών αφοπλισμών (Feenstra, 2006).

Σε μια προσπάθεια να εκτιμήσει με εναλλακτικές μεθόδους τη δημιουργία και εκτροπή εμπορίου ο Balassa κατέληξε ότι η δημιουργία εμπορίου ήταν σημαντική για την ΕΟΚ και σημαντικά ψηλότερη από την εκτροπή εμπορίου που δημιουργήσε. Ιδιαίτερα θετικό ήταν το στοιχείο ότι η δημιουργία εμπορίου οδήγησε σε ενδο-κλαδική εξειδίκευση στη μεταποίηση με θετικές επιπτώσεις λόγω οικονομιών κλίμακας. Η συνεισφορά τους στη μεγέθυνση της ΕΟΚ ήταν περίπου το 1/10 της συνολικής μεγέθυνσης της Κοινότητας το 1970. Ο Balassa ήταν ιδιαίτερα αισιόδοξος ότι η αύξηση της παραγωγικότητας και των επενδύσεων θα οδηγούσε τελικά σε ευρύτερα κέρδη, εφόσον δημιουργεί νέο εισόδημα και άρα και αύξηση των εισαγωγών αλλά κυρίως τα δυναμικά αποτελέσματα μακροχρόνια θα είναι πολύ θετικότερα από τα στατικά που μέτρησε ο ίδιος (Balassa, 1974).

Εμπειρικές παρατηρήσεις έχουν δείξει ότι η φιλελευθεροποίηση του εμπορίου μεταξύ κρατών με παρόμοιες δομές οδηγεί σε ενδοκλαδικό εμπόριο και ενδοκλαδική εξειδίκευση με αύξηση της παραγωγικότητας (Leamer & Levinsohn, 1995; Helpman, 1987). Αυτή η θετική προσέγγιση έγινε πιο ξεκάθαρη με την παραδοχή των αυξουσών αποδόσεων κλίμακας και ατελούς ανταγωνισμού στα πιο σύγχρονα υποδείγματα (Davis, 1995).

Πάντως, με την εξέλιξη της παγκοσμιοποίησης το ερώτημα που απασχολεί τους οικονομολόγους πλέον είναι αν συμφέρει περισσότερο, από πλευράς παγκόσμιας ευημερίας, να προωθούνται οι περιφερειακές τελωνειακές ενώσεις που θα οδηγήσουν

σταδιακά σε ευρύτερη απελευθέρωση ή να προχωρά ο κόσμος απ' ευθείας σε πολυμερείς διαπραγματεύσεις με τη συμμετοχή μεγαλύτερου αριθμού κρατών. Η θέση που δείχνει να κερδίζει έδαφος είναι ότι δεν είναι απαραίτητα οι πολυμερείς διαπραγματεύσεις πιο αποτελεσματικές (κάτι που έχουν υποστηρίξει οι Kreuger (1999a) και Bhagwati & Srinivason, (1983)), αλλά σε κάθε περίπτωση πρέπει κανείς να εκτιμά τις συνθήκες και τις δυνατότητες συμφωνίας (Lipsey & Murray, 2010).

4.3 Ιστορική αναδρομή

Όπως και οι άλλες πολιτικές έτσι και η Ενιαία Αγορά έχει περάσει από πολλά στάδια. Η τελωνειακή ένωση, που ξεκίνησε με τη Συνθήκη της Ρώμης, προέβλεπε τη δημιουργία μιας Εσωτερική Αγοράς με την σταδιακή κατάργηση όλων των δασμών και ποσοτικών περιορισμών στο ενδο-ευρωπαϊκό εμπόριο.

Η πρώτη περίοδος χαρακτηρίστηκε από γρήγορο δασμολογικό αφοπλισμό στα μεταποιημένα προϊόντα, αλλά παρουσίασε σημαντικές καθυστερήσεις στη διακίνηση ατόμων και κεφαλαίων, εν μέρει διότι λόγω πολιτιστικών διαφορών (εθνικές, γλωσσικές, θρησκευτικές) η κινητικότητα της εργασίας ήταν πολύ χαμηλότερη από ότι στις ΗΠΑ, και εν μέρει λόγω αδυναμίας συμφωνίας σε ένα κοινό ρυθμιστικό πλαίσιο. Η αναγνώριση τυπικών προσόντων και δεξιοτήτων από τη μια χώρα στην άλλη, ο τρόπος κάλυψης και μεταφοράς ασφαλιστικών δικαιωμάτων του εργαζόμενου και της οικογένειάς του, αλλά και οι ανησυχίες κρατών μελών με ελλειμματικό ισοζύγιο καθυστέρησαν την πρόοδο στις άλλες τρεις ελευθερίες. Στην πρώτη περίοδο, μέχρι την πετρελαϊκή κρίση το ενδο-κοινοτικό εμπόριο αυξήθηκε με ταχύτατους ρυθμούς, περνώντας πρακτικά από το 35% του συνόλου του εμπορίου στο 55% (Τσούκαλης, 1998), ενώ η κίνηση εργαζομένων και κεφαλαίων δεν είχε την ίδια εξέλιξη.

Η πετρελαϊκή κρίση δημιούργησε οξύτατα οικονομικά προβλήματα στα εννέα κράτη μέλη (έξι ιδρυτικά και τα τρία που μόλις είχαν ενταχθεί) και το κοινοτικό κεκτημένο δεν επέτρεπε στην Κοινότητα να πάρει τα μέτρα προστασίας και τόνωσης της οικονομίας που ήταν απαραίτητα για να βγει από την κρίση. Έτσι η διακυβέρνηση βρέθηκε με ένα κενό, διότι κανένας δεν μπορούσε ή δεν δικαιούτο να παρέμβει δυναμικά για να ανατρέψει τις συνέπειες της κρίσης: η ΕΟΚ δεν είχε τα απαραίτητα εργαλεία παρέμβασης, ενώ τα κράτη-μέλη παρεμποδίζονταν από τους κανόνες ανταγωνισμού και τις τέσσερις ελευθερίες. Αποτέλεσμα ήταν τα κράτη-μέλη να ξεκινήσουν να παίρνουν μέτρα που ήταν στο όριο του σεβασμού του υπερεθνικού δικαίου. Σταδιακά οι τάσεις χειροτέρευσαν και τα κράτη αρνούτο να συμφωνήσουν σε νέο κοινοτικό δίκαιο για να διατηρήσουν τους μεγαλύτερους δυνατούς βαθμούς ελευθερίας. Το γεγονός ότι οι αποφάσεις όλες πρακτικά έπρεπε να παίρνονται με

ομοφωνία⁵ οδήγησε στη συσσώρευση 300 περίπου οδηγιών που εκκρεμούσαν για απόφαση από το Συμβούλιο για πάνω από μια πενταετία.

Η περίοδος αυτή έμεινε στην ιστορία της ΕΕ ως *περίοδος νέο-προστατευτισμού*, υπονοώντας ότι παρά την κατάργηση των δασμολογικών και παραδασμολογικών εμποδίων τα κράτη μέλη έβρισκαν τρόπους στα όρια ή και πέραν των ορίων της νομιμότητας να εφαρμόζουν προστατευτική πολιτική, είτε απέναντι σε άλλα κράτη-μέλη, είτε απέναντι σε τρίτες χώρες, αλλά κατά παράβαση της κοινής εξωτερικής εμπορικής πολιτικής. Η μαζική αυτή τάση και η αδυναμία της Επιτροπής να ακολουθήσει μια αναπτυξιακή πολιτική (που δεν ήταν στην αρμοδιότητά της) οδήγησε σε μια συσσώρευση παραβάσεων, προσφυγών στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο και γενικά σε τάσεις έντονης δυσφορίας απέναντι στην ενοποιητική διαδικασία, που διατηρήθηκε πρακτικά σε όλη τη διάρκεια της κρίσης. Η αντίδραση ήρθε με πολιτική συμφωνία ότι έπρεπε να διασωθεί η ΕΟΚ, οπότε ορίστηκε μια Επιτροπή που αποτελείτο από προσωπικότητες με μεγάλη πολιτική επιρροή και την απόλυτη κάλυψη των κυβερνήσεων των μεγάλων κρατών μελών, για να οργανώσει την «φυγή προς τα εμπρός».

Η διαδικασία που ακολουθήθηκε ήταν σταδιακή: Ξεκίνησε με την τεκμηρίωση της διαφυγής αναπτυξιακών προοπτικών λόγω του νέο-προστατευτισμού και την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης. Μια σειρά μελετών με παραδοχές που στηρίζονταν στις αρχές Viney και Lipsey κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι τα διαφεύγοντα κέρδη από την κωλυσιεργία της ενοποίησης υπερέβαιναν τα 200 δισεκατομμύρια ECU. Οι μελέτες αυτές ποσοτικοποίησαν τα εμπόδια, που ήταν βασικά συννοριακοί έλεγχοι, γραφειοκρατικές τελωνειακές διατυπώσεις, αποκλίσεις σε τεχνικά πρότυπα και κανονισμούς, διιστάμενες εμπορικές νομοθεσίες και προστατευτισμός στις δημόσιες συμβάσεις και έκαναν την παραδοχή ότι η άρση των προστατευτικών φραγμών θα έδινε στις επιχειρήσεις ένα διαρκές πλεονέκτημα και συγχρόνως θα τόνωνε τον ανταγωνισμό. Στη λογική αυτή αναλύθηκαν οι εξής δραστηριότητες (Cecchini, 1988):

Τα εμπόδια που έχουν επιπτώσεις σε όλους τους τομείς:

- Τελωνειακές διατυπώσεις, συμπεριλαμβανομένων των καθυστερήσεων κατά τις οδικές μεταφορές
- Διαδικασίες κρατικών συμβάσεων
- Τεχνικές ρυθμίσεις και προδιαγραφές προϊόντων

⁵ Ενώ θεωρητικά το κοινοτικό δίκαιο έδινε τη δυνατότητα αποφάσεων με σταθμισμένη πλειοψηφία το 1966, μετά από μια πολιτική κρίση που είχε οδηγήσει τη Γαλλία να απόσχει από τις κοινοτικές διαδικασίες και να εφαρμόσει την πολιτική του «κενού εδράνου» για επτά μήνες, έγινε ένας συμβιβασμός, γνωστός ως «Συμβιβασμός του Λουξεμβούργου» που προέβλεπε τη διατήρηση της ομοφωνίας σε περίπτωση συμφερόντων μείζονος σημασίας για ένα κράτος. Επειδή πάντα θίγονταν κάποιου μέλους τα συμφέροντα αυτό οδήγησε τελικά όλη την υιοθέτηση νέου κοινοτικού δικαίου σε στασιμότητα.

- Εμπόδια στη διασυνοριακή σύνδεση επιχειρήσεων
Ειδικά θέματα του τομέα των υπηρεσιών:
- Εμπορικές υπηρεσίες
- Χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες
- Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών
Ειδικά θέματα της μεταποίησης:
- Εξοπλισμοί τηλεπικοινωνιών
- Αυτοκινητοβιομηχανία
- Είδη διατροφής
- Οικοδομικά υλικά
- Κλωστοϋφαντουργικά και είδη ένδυσης
- Φαρμακευτικά προϊόντα
Ενδεικτικά αναφέρεται το παράδειγμα του κόστους των συνοριακών ελέγχων:

Πίνακας 1.1: Συνολικό κόστος των διοικητικών διατυπώσεων και των συνοριακών ελέγχων

Εκατ. ECU	Κόστος
7,500	Διοικητικές διατυπώσεις
415-830	Καθυστερήσεις
4,500-15,000	Απώλεια κύκλου εργασιών
500-1,000	Κυβερνητικές διοικητικές δαπάνες (*) για τους ενδοκοινοτικούς τελωνειακούς ελέγχους

(*) για τις ακόλουθες έξι χώρες: Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Κάτω Χώρες, Ηνωμένο Βασίλειο.
Πηγή: Έκθεση Cecchini, 1988.

Ωστόσο, μετά την περίοδο του νέο-προστατευτισμού έγινε σαφές ότι η απλή κατάργηση των εμποδίων στις συναλλαγές ήταν ανεπαρκής γιατί η δημιουργία Ενιαίας Αγοράς μπορούσε να γίνει μόνο με επιπλέον ρυθμιστικές παρεμβάσεις. Έτσι, με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ) ξεκίνησε μια συντονισμένη προσπάθεια να καταργηθεί κάθε μορφής προστασία και να βελτιωθεί η υπερεθνική διακυβέρνηση. Η ΕΕΠ στην ουσία επικύρωσε την αρχική θέληση δημιουργίας μιας μεγάλης αγοράς και δημιούργησε ένα χρονοδιάγραμμα για την υιοθέτηση 279 κανονισμών και οδηγιών, που θα χρειαζόντουσαν για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς. Οι οδηγίες αυτές αφορούσαν τομείς που ρητά προβλέπονταν από τη Συνθήκη της Ρώμης, για τους οποίους όμως ποτέ δεν υλοποιήθηκε η πλήρης εναρμόνιση (κατάργηση των διασυνοριακών ελέγχων, πλήρης απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων κλπ.), αλλά και ευρύτερες νομοθεσίες για να εξασφαλίζονται ίσοι όροι ανταγωνισμού μέσα στην

Ευρωπαϊκή αγορά (π.χ. ευρωπαϊκή ανώνυμη εταιρία, ευρωπαϊκό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, κανόνες συγχώνευσης εταιρειών κλπ).

Στην τρίτη περίοδο, την οποία διανύουμε τώρα υιοθετήθηκε η Λευκή Βίβλος με οδηγίες οι οποίες έπρεπε να εφαρμοστούν έως την 1/1/1992, με στόχο τη δημιουργία μιας πραγματικής Ενιαίας Αγοράς. Το σημαντικό ωστόσο ήταν όχι τόσο οι συσσωρευμένες οδηγίες που υιοθετήθηκαν αλλά το ότι θεσμοθετήθηκε η ειδική πλειοψηφία για όλα τα θέματα που αφορούν στην ελεύθερη κυκλοφορία και έτσι δεν υπάρχει κίνδυνος να επαναληφθούν μεγάλες καθυστερήσεις. Επιπλέον γίνονται έντονες προσπάθειες να ενοποιηθούν όλες οι αγορές, όχι μόνο με δεσμεύσεις απελευθέρωσης αλλά πολύ περισσότερο με κοινό ρυθμιστικό πλαίσιο.

4.4 Ελεύθερη διακίνηση προϊόντων και υπηρεσιών

4.4.1 Εμπόριο προϊόντων

Ο αρχικός στόχος της ΕΟΚ, που ήταν η αύξηση των ενδοκοινοτικών συναλλαγών, ικανοποιήθηκε άμεσα και η προθυμία των κρατών μελών εκφράστηκε από το γεγονός ότι ο δασμολογικός αφοπλισμός ολοκληρώθηκε ταχύτερα από ότι είχε προβλεφθεί στις διαπραγματεύσεις. Δεδομένου ότι επρόκειτο για χρονική περίοδο ταχύτατης ανόδου του ΑΕΠ αυτό δεν είναι αξιοπερίεργο.

Η αύξηση των εισαγωγών και εξαγωγών του ενδοκοινοτικού εμπορίου σε απόλυτες τιμές στην πρώτη περίοδο τετραπλασιάστηκε. Ως ποσοστό του ΑΕΠ στα περισσότερα κράτη μέλη σχεδόν διπλασιάστηκε, με εξαίρεση την Ολλανδία, όπου το ποσοστό ήταν ήδη πάρα πολύ υψηλό. Τα υψηλότερα ποσοστά στο σύνολο είχαν η (Δυτική) Γερμανία, η Γαλλία και η Ολλανδία, ενώ για τις περισσότερες χώρες το εμπορικό ισοζύγιο ήταν σχετικά ισοσκελισμένο.

Μετά την περίοδο του νέο-προστατευτισμού και την υιοθέτηση της ΕΕΠ, αλλά και λόγω της ενσωμάτωσης των κρατών-μελών της δεύτερης και της τρίτης διεύρυνσης, το ποσοστό του ενδοκοινοτικού εμπορίου αυξήθηκε ιδιαίτερα. Η Γερμανία, η Γαλλία και η Ολλανδία παραμένουν οι κύριοι εξαγωγείς και το Ηνωμένο Βασίλειο αυξάνει σημαντικά τη συμμετοχή του στις εξαγωγές. Στην ίδια περίοδο όμως, αρχίζουν να εμφανίζονται μεγαλύτερες ανισοροπίες στο ισοζύγιο εμπορίου, με τις Νότιες χώρες και το Η.Β. να εμφανίζουν ελλείμματα, ενώ η Γερμανία και η Ολλανδία να εμφανίζουν τα μεγαλύτερα κέρδη.

Πίνακας 1.2: Ενδοκοινοτικό εμπορικό ισοζύγιο ανά κράτος μέλος

	1960		1970		1980	
	δισ. €/ECU	% ΑΕΠ	δισ. €/ECU	% ΑΕΠ	δισ. €/ECU	% ΑΕΠ
ΕΕ (15 χώρες)	-	-	-1,2	-0,16%	1,61	0,06%
Αυστρία	-	-	-0,8	-5,55%	-3,97	-6,94%
Βέλγιο/Λουξεμβούργο	0,1	0,89%	1,2	4,56%	1	1,09%
Γαλλία	0,4	0,68%	-0,4	-0,28%	-4,1	-0,83%
Δ.Γερμανία	0,6	0,88%	3,0	1,63%	10,21	1,72%
Δανία	-0,1	-2,25%	-0,9	-5,66%	-1,47	-2,98%
Ελλάδα	-0,2	-6,29%	-0,7	-6,73%	-1,54	-4,40%
Ηνωμένο Βασίλειο	-0,5	-0,73%	-0,1	-0,08%	0	0,00%
Ιρλανδία	-0,1	-2,78%	-0,4	-8,81%	-1,24	-8,16%
Ισπανία	0,2	1,75%	-0,8	-2,10%	0	0,00%
Ιταλία	-0,2	-0,56%	-0,4	-0,39%	-4,29	-1,33%
Ολλανδία	0,0	-0,17%	0,0	0,09%	8,76	6,83%
Πορτογαλία	-0,2	-5,38%	-0,4	-5,69%	-1,06	-4,93%
Σουηδία	-	-	-0,4	-1,18%	-1,19	-1,28%
Φινλανδία	-	-	-0,2	-1,56%	0,44	1,17%

	1990		2000	
	δισ. €/ECU	% ΑΕΠ	δισ. €/ECU	% ΑΕΠ
ΕΕ (15 χώρες)	-	-	91,1	1,04%
Αυστρία	-7,5	-5,77%	-8,0	-3,82%
Βέλγιο	-	-	20,4	8,08%
Γαλλία	-16,2	-1,65%	-17,0	-1,18%
Γερμανία*	39,2	0,00%	46,5	2,25%
Δανία	1,4	1,31%	3,6	2,06%
Ελλάδα	-6,3	-9,46%	-15,6	-11,34%
Ηνωμένο Βασίλειο	-16,9	-2,15%	-11,8	-0,75%
Ιρλανδία	2,7	7,14%	19,3	18,42%
Ισπανία	-10,4	-2,59%	-23,4	-3,72%

	1990		2000	
	δισ. €/ECU	% ΑΕΠ	δισ. €/ECU	% ΑΕΠ
Ιταλία	-5,3	-0,59%	2,5	0,21%
Λουξεμβούργο	-	-	-2,4	-10,82%
Ολλανδία	20,7	8,91%	79,3	18,97%
Πορτογαλία	-3,5	-6,22%	-11,5	-9,44%
Σουηδία	-2,5	-1,32%	2,9	1,12%
Φινλανδία	-1,6	-1,43%	6,5	4,93%

	2004		2014	
	δισ. €	% ΑΕΠ	δισ. €	% ΑΕΠ
ΕΕ (28 χώρες)	77,3	0,70%	84,6	0,61%
Αυστρία	-9,2	-3,81%	-11,5	-3,50%
Βέλγιο	23,0	7,70%	27,6	6,87%
Βουλγαρία	-1,6	-7,88%	-2,3	-5,57%
Γαλλία	-23,5	-1,37%	-84,1	-3,95%
Γερμανία	96,1	4,23%	57,3	1,97%
Δανία	5,0	2,48%	1,3	0,49%
Ελλάδα	-19,5	-10,09%	-10,2	-5,69%
Εσθονία	-1,1	-11,44%	-2,5	-12,47%
Ηνωμένο Βασίλειο	-47,7	-2,58%	-90,8	-4,08%
Ιρλανδία	20,3	13,04%	11,8	6,36%
Ισπανία	-31,8	-3,69%	1,8	0,17%
Ιταλία	-0,8	-0,05%	14,8	0,92%
Κροατία	-5,2	-15,63%	-6,3	-14,69%
Κύπρος	-2,6	-18,56%	-2,9	-16,30%
Λετονία	-1,8	-15,56%	-3,2	-13,24%
Λιθουανία	-1,3	-7,12%	-3,5	-9,77%
Λουξεμβούργο	-0,4	-1,62%	-4,1	-8,36%
Μάλτα	-1,1	-23,50%	-2,0	-24,59%
Ολλανδία	93,2	17,79%	180,4	27,22%
Ουγγαρία	4,2	5,11%	7,4	7,21%
Πολωνία	-5,7	-2,79%	11,4	2,75%

	2004		2014	
	δισ. €	% ΑΕΠ	δισ. €	% ΑΕΠ
Πορτογαλία	-11,0	-7,23%	-9,8	-5,63%
Ρουμανία	-3,1	-5,00%	-6,8	-4,53%
Σλοβακία	0,5	1,43%	8,0	10,59%
Σλοβενία	-2,2	-7,76%	2,7	7,33%
Σουηδία	0,3	0,08%	-11,8	-2,75%
Τσεχία	3,4	3,58%	18,9	12,19%
Φινλανδία	0,9	0,56%	-7,2	-3,53%

*Μέχρι και το 1990 μόνον Δυτική Γερμανία.

Πηγή: Ιδίοι υπολογισμοί με βάση στοιχεία από AMECO database για την περίοδο 1960-2000 και Eurostat, 2015 "International trade data" για την περίοδο: 2004-2014.

Τα βασικά συμπεράσματα από την εξέλιξη του ενδοκοινοτικού εμπορίου, όπως προκύπτουν από το Παράρτημα 2 συνοψίζονται ως εξής:

1. Η ταχύτερη άνοδος του (με εξαίρεση μια μικρή περίοδο νέο-προστατευτισμού) μέχρι τον 21^ο αιώνα και η μετέπειτα σταθεροποίηση περίπου στα 2/3 του συνόλου των εισαγωγών και των εξαγωγών και τελικά σχετική πτώση του, όχι σε απόλυτους αριθμούς, αλλά επειδή από κάποιο σημείο και ύστερα οι γρήγορα αναπτυσσόμενες χώρες απορρόφησαν ένα μέρος του παγκοσμίου εμπορίου.
2. Τα μεγαλύτερα ποσοστά ενδοκοινοτικού εμπορίου παρουσιάζουν οι μικρές χώρες σε ότι αφορά τις εισαγωγές (Εσθονία, Λετονία, Λουξεμβούργο) με ποσοστά πάνω από 80% και ακολουθούν χώρες της Κεντρικής Ευρώπης ενώ τα μικρότερα ποσοστά εμφανίζονται στο Ηνωμένο Βασίλειο, την Ελλάδα και τη Ολλανδία (περίπου 50%). Η εικόνα είναι περισσότερο διαφοροποιημένη σε ότι αφορά στις εξαγωγές όπου μεγάλα και μικρά κράτη-μέλη ξεπερνούν το 75% (Σλοβακία, Λουξεμβούργο, Τσεχία, Ουγγαρία, Πολωνία), ενώ η Ελλάδα μαζί με το Ηνωμένο Βασίλειο βρίσκονται πάλι στις χαμηλότερες θέσεις, αυτή τη φορά μαζί με τη Μάλτα.
3. Στην πρώτη περίοδο η κατανομή εισαγωγών – εξαγωγών ήταν πολύ πιο ισορροπημένη από ότι σε μεταγενέστερες περιόδους.
4. Η εικόνα διαχρονικά αλλάζει με χώρες να βελτιώνουν ή να χειροτερεύουν τη γενική τους θέση, με ιδιαίτερες αλλαγές μετά την διεύρυνση προς τις χώρες Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΚΑΕ), που ενδυναμώνουν το ενδοκοινοτικό εμπόριο.
5. Τα περισσότερα κράτη ΚΑΕ εμφανίζουν μεγαλύτερη εισαγωγική διείσδυση, από ότι εξαγωγική δραστηριότητα με κύρια εξαίρεση την Πολωνία.
6. Κάποια κράτη-μέλη (τα οποία έχουν πλεονασματικό ισοζύγιο και στις διεθνείς, μη-κοινοτικές συναλλαγές) έχουν τα μεγαλύτερα πλεονάσματα διαχρονικά.

Παρόλο που τα μεγαλύτερα κέρδη συσσωρεύονται στις Γερμανία και Ολλανδία υπάρχουν και μικρές χώρες με ιδιαίτερα θετικές εξελίξεις, όπως η Ιρλανδία.

Ακριβώς αυτή η εκτίμηση, του οφέλους των πιο ανταγωνιστικών χωρών, ήταν που είχε τεκμηριώσει στη διάρκεια της διαπραγματεύσεως της ΕΕΠ την ανάγκη για μεγαλύτερες μεταβιβάσεις πόρων στο πλαίσιο της πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης.

Τα τελευταία χρόνια σημαντικές αλλαγές στο ενδοκοινοτικό εμπόριο προέρχονται από την ένταξη των κρατών της ΚΑΕ:

- Οι νέες χώρες αυξάνουν ταχύτατα το ποσοστό των ενδοκοινοτικών εισαγωγών στο ΑΕΠ τους με ιδιαίτερη άνοδο στις κεντρικές χώρες (Ουγγαρία, Τσεχία, Σλοβακία) που ενσωματώνονται γρήγορα, ενώ εξαίρεση αποτελεί η Πολωνία.
- Η άνοδος των εξαγωγών είναι επίσης μεγάλη αλλά στις περισσότερες χώρες χαμηλότερη από την άνοδο των εισαγωγών δίνοντας την εικόνα ενός μεγαλύτερου οφέλους των παλαιών κρατών μελών, που διεισδύουν ταχύτερα από ότι εξαγουν τα νέα κράτη. Εξαίρεση αποτελούν πάλι η Σλοβακία και Τσεχία, που δείχνουν ιδιαίτερο δυναμισμό, αλλά και η Πολωνία που κερδίζει από εξαγωγές χωρίς να αυξάνει τις εισαγωγές της. Σε μικρότερο βαθμό το ίδιο ισχύει για τη Βουλγαρία

4.4.2 Εμπόριο υπηρεσιών

Ο ρόλος των υπηρεσιών στο ΑΕΠ και το εμπόριο έχει αυξηθεί ταχύτατα τα τελευταία χρόνια. Οι χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες αλλά και οι υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις (που σε κάποιο βαθμό είναι εξωτερικευση υπηρεσιών που στο παρελθόν γίνονταν ενδοεπιχειρησιακά) αυξάνονται ταχύτατα. Στο πλαίσιο αυτό ο ΠΟΕ έχει βάλει ως στόχο την απελευθέρωση του εμπορίου υπηρεσιών (χρήση τεχνολογίας, χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, τηλεπικοινωνίες, ηλεκτρονικό εμπόριο, μεταφορές και βραχυχρόνια παραμονή εκτός συνόρων για παροχή υπηρεσιών), η οποία είναι μέρος των διαπραγματεύσεων της Doha. Οι αναπτυγμένες χώρες ασκούν μεγάλη πίεση προς αυτή την κατεύθυνση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015).

Στην Ευρώπη περίπου 2/3 της παραγωγής και 4/5 της μεγέθυνσης τα τελευταία χρόνια οφείλονται στις υπηρεσίες (Strauss, 2010). Για να καλυφθούν τα εμπόδια στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών έχουν υιοθετηθεί σημαντικές πρωτοβουλίες για την αμοιβαία αναγνώριση τίτλων σπουδών και δεξιοτήτων, η «χρηματοπιστωτική οδηγία» που έκανε τομή στη διευκόλυνση των τραπεζικών και άλλων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών αλλά και άλλες μικρότερης εμβέλειας κινήσεις.

Η στατιστική κάλυψη του εμπορίου υπηρεσιών είναι πιο περίπλοκη αλλά τα τελευταία χρόνια η ετήσια αύξηση τους είναι σημαντικότερη από την αντίστοιχη αύξηση προϊόντων. Το ενδοκοινοτικό εμπόριο υπηρεσιών αντιπροσωπεύει το 55.2% των συνολικών εξαγωγών υπηρεσιών και το 59.7% των αντίστοιχων συνολικών εισαγω-

γών. Η Ισπανία (τουρισμός), το Λουξεμβούργο (χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες) και η Γαλλία έχουν τα μεγαλύτερα πλεονάσματα ενώ η Γερμανία, η Φιλανδία και η Ιταλία έχουν τα μεγαλύτερα ελλείμματα.

Πίνακας 1.3: Μέσο ετήσιο ποσοστό αύξησης 2004-2013

	Εξαγωγές	Εισαγωγές
ΕΕ*	5,61%	5,06%
Αυστρία	4,86%	5,04%
Βέλγιο	6,53%	7,22%
Βουλγαρία	5,09%	2,88%
Γαλλία	7,15%	7,70%
Γερμανία	6,58%	4,36%
Δανία**	5,78%	7,70%
Ελλάδα	1,20%	1,13%
Εσθονία	7,54%	10,12%
Ηνωμένο Βασίλειο	2,30%	0,73%
Ιρλανδία	7,06%	5,65%
Ισπανία	4,08%	5,13%
Ιταλία	0,03%	1,06%
Κροατία	-	-
Κύπρος	-0,80%	2,32%
Λετονία	11,37%	10,36%
Λιθουανία	13,06%	13,17%
Λουξεμβούργο	8,54%	6,53%
Μάλτα	12,33%	12,59%
Ολλανδία	1,86%	1,03%
Ουγγαρία	7,89%	6,79%
Πολωνία	12,28%	10,33%
Πορτογαλία	4,81%	3,67%
Ρουμανία***	11,27%	5,22%
Σλοβακία	9,16%	10,09%
Σλοβενία	8,81%	9,05%
Σουηδία	7,75%	7,43%
Τσεχία	9,51%	10,01%
Φινλανδία	7,73%	8,08%

* Για την περίοδο 2004-2012 δεδομένα για την Ένωση των 27, για το έτος 2013 δεδομένα για την Ένωση των 28.

** Το σύνθετο ετήσιο ποσοστό αύξησης έχει υπολογιστεί για τα έτη 2004-2012.

*** Το σύνθετο ετήσιο ποσοστό αύξησης έχει υπολογιστεί για τα έτη 2006-2012.

Πηγή: Ιδίοι υπολογισμοί με βάση στοιχεία από Eurostat, 2015, “International trade data”.

Για να εξαλειφθούν τα εμπόδια στην ελεύθερη διακίνηση υπηρεσιών οι διάσπαρτες οδηγίες δεν αποδείχθηκαν επαρκείς οπότε προωθείται ένα ενιαίο ρυθμιστικό πλαίσιο στις κυριότερες αγορές υπηρεσιών:

1. Ολοκληρώθηκε το 2014 η *Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση*, που υλοποιήθηκε μετά τη διαπίστωση των προβλημάτων που προέκυψαν με την κρίση του 2008, η οποία στηρίχτηκε στην ανάγκη να συμπληρωθεί η ΟΝΕ με ένα ολοκληρωμένο χρηματοπιστωτικό πλαίσιο. Η Τραπεζική Ένωση είναι ένα σύστημα για την εποπτεία και εξυγίανση τραπεζών σε επίπεδο ΕΕ, το οποίο μετέφερε μεγάλο μέρος των αρμοδιοτήτων εποπτείας από τους εθνικούς φορείς στην ΕΚΤ. Μέλη της Τραπεζικής Ένωσης είναι όλες οι χώρες της ευρωζώνης και όσα κράτη μέλη της ΕΕ εκτός ευρώ επιλέγουν να συμμετέχουν. Η λογική είναι ότι μια ενιαία και βελτιωμένη τραπεζική εποπτεία με κοινούς κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας, θα αποτρέψει στο μέλλον διαταραχές αντίστοιχες με αυτές που οδήγησαν στην πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση. Η Τραπεζική Ένωση αποτελείται από δύο βασικούς άξονες, τον ενιαίο εποπτικό μηχανισμό και τον ενιαίο μηχανισμό εξυγίανσης, οι οποίοι βασίζονται στο ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων. Ο Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός (ΕΕΜ), παρέχει στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) έναν εποπτικό ρόλο, ενώ ο Ενιαίος Μηχανισμός Εξυγίανσης (ΕΜΕ), ο οποίος συμπληρώνει τον ενιαίο εποπτικό μηχανισμό (ΕΕΜ), βασίζεται σε ενιαίους κανόνες και ενιαία διαδικασία και διασφαλίζει ότι αν, παρά την αυστηρότερη εποπτεία, μια τράπεζα που υπάγεται στον ΕΜΕ αντιμετωπίζει σοβαρές δυσχέρειες, η εξυγιάσή της θα μπορεί να αντιμετωπιστεί με αποτελεσματικό τρόπο και με ελάχιστο κόστος για τους φορολογουμένους και την πραγματική οικονομία (Μούσης, 2015). Στους κανονισμούς της Τραπεζικής Ένωσης ανήκουν μόνον οι μεγαλύτερες τράπεζες με τη λογική ότι αυτές μόνο μπορούν να αποτελέσουν απειλή για την οικονομία στο σύνολο της, ενώ κάποιες μικρότερες αναπτυξιακές, τοπικές ή συνεταιριστικές τράπεζες μπορούν να διαφοροποιηθούν σε κάποιο μέτρο. Είναι πολύ νωρίς για να αποτιμήσει κανείς τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της Τραπεζικής Ένωσης, αλλά στη διάρκεια της διαπραγμάτευσης έχει ασκηθεί σημαντική κριτική για το πεδίο που καλύπτει και τις αρμοδιότητες που έχουν δοθεί.
2. Η Ένωση Κεφαλαιαγορών είναι ένα σχέδιο υποστήριξης της ενοποίησης της αγοράς του χρηματοπιστωτικού τομέα, επειδή και σε αυτή την περίπτωση υπάρχει σημαντικός κατακερματισμός της Ευρωπαϊκής αγοράς λόγω εθνικών ρυθμίσεων, που

αντικατοπτρίζουν τοπικές συνθήκες ή αδράνεια και δημιουργούν αντικίνητρα σε διευρωπαϊκές επενδύσεις. Στόχος είναι η ενοποίηση να είναι πλήρης ως το 2019. Σε αυτή τη φάση υπάρχει ένα σχέδιο δράσης προς αυτή την κατεύθυνση.

Η Ένωση έχει να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της ανταγωνιστικότητας των ΗΠΑ και σε αυτό το σημείο: οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις εξαρτώνται σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό για τη χρηματοδότηση τους από το τραπεζικό σύστημα, ενώ οι αμερικανικές έχουν πρόσβαση σε άλλου τύπου κεφάλαια κινδύνου και ιδιωτικών συμμετοχών (venture και private equity funds). Με αυτό το σκεπτικό ετοιμάζεται μια σειρά οδηγιών με στόχο να ενοποιηθούν οι κανόνες λειτουργίας εναλλακτικών μορφών επενδύσεων και χρηματοδότησης, έτσι ώστε να διευκολυνθούν και σε αυτό το σημείο οι διασυνοριακές διεργασίες και να υπάρχουν κοινοί κανόνες και προτάσεις για την τιτλοποίηση χρέους υψηλής πιστοληπτικής αξιολόγησης. Άλλη ανάγκη ενοποίησης κανόνων αφορά στις απαιτήσεις για πληροφορίες που δημοσιεύουν οι εταιρείες σε όταν αναζητούν νέα κεφάλαια.

Το σχέδιο θεωρείται από ένα μέρος των πολιτικών και των ερευνητών ουτοπικό, γιατί φαντάζει αδύνατο από πολιτικής απόψεως να καταφέρουν οι 28 χώρες της Ένωσης να εναρμονίσουν το φορολογικό και πτωχευτικό τους δίκαιο, ενώ η πρωτοκαθεδρία του Λονδίνου είναι για το Ηνωμένο Βασίλειο πολύ σημαντική και θα αρνηθεί να αφήσει την εποπτεία σε κάποιο μη βρετανικό θεσμό.

3. *Ψηφιακή Ενιαία Αγορά*: Η ψηφιακή οικονομία ήταν τα τελευταία χρόνια η μεγαλύτερη πηγή αύξησης της παραγωγικότητας, τόσο στα προϊόντα και τις υπηρεσίες όπου ενσωματώνεται, όσο και λόγω της διείσδυσης της σε όλο το φάσμα των οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων στον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα. Η οικονομία των ΗΠΑ παρουσιάζει τα μεγαλύτερα ποσοστά παραγωγής και εξαγωγών διεθνώς σε ότι αφορά τα προϊόντα και το λογισμικό των ηλεκτρονικών υπολογιστών, ενώ στην ΕΕ τα οφέλη προέρχονται περισσότερο από τη χρήση των νέων τεχνολογιών. Η Επιτροπή είναι σε διαδικασία εκπόνησης σχεδίων για τη δημιουργία μιας Ψηφιακής Ένωσης με κοινούς κανόνες σε όλα τα κράτη μέλη και κοινή πολιτική. Η άυλη μορφή των ψηφιακών υπηρεσιών κάνει περίπλοκη τη ρυθμιστική παρέμβαση και έτσι σημαντικά θέματα όπως η φορολογία και η γραφειοκρατία του ηλεκτρονικού εμπορίου, οι κανόνες προστασίας προσωπικών δεδομένων, τα πνευματικά δικαιώματα κλπ. νομοθετήθηκαν σε εθνικό επίπεδο, με αποτέλεσμα να μην εξασφαλίζονται οι βασικές ελευθερίες στον τομέα αυτό, αλλά αντίθετα να δημιουργούνται εμπόδια στην ενοποίηση της αγοράς. Στη λογική αυτή η Ευρωπαϊκή. Επιτροπή έχει προτείνει μια νέα Ενιαία Αγορά σε αυτόν τον τομέα, η οποία θα διευκολύνει την διασυνοριακή ηλεκτρονική πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες (ενιαίοι κανονισμοί ηλεκτρονικού εμπορίου), θα εξασφαλίσει υποδομές σε δίκτυα υψηλής ταχύτητας σε όλα τα κράτη μέλη ώστε να γίνει η αγορά πιο ελκυστική λόγω του μεγέθους της και να βελτιωθούν οι δεξιότητες στην

αγορά εργασίας και οι δημόσιες υπηρεσίες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015). Η Ενιαία Αγορά αυτή θα είναι πολύ ευρύτερη από τα χρηματοδοτικά κίνητρα που έδινε στο παρελθόν η Επιτροπή.

4. *Ευρωπαϊκός Χώρος Έρευνας*: Στη λογική της πέμπτης ελευθερίας υιοθετήθηκε η προώθηση του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας (ΕΧΕ), ο οποίος στηρίζεται στην ιδέα μιας Ενιαίας Αγοράς όπου ερευνητές, επιστημονική γνώση και τεχνολογία θα κινούνται ελεύθερα στο εσωτερικό της Ένωσης έτσι ώστε να ενδυναμωθεί η επιστημονική και τεχνολογική βάση των κρατών-μελών και να μπορούν συλλογικά να ανταπεξέλθουν στις μεγάλες προκλήσεις του 21^{ου} αιώνα (δημογραφικές, κλιματολογικές, ενεργειακές κλπ). Μέχρι την υιοθέτηση του ΕΧΕ η ερευνητική πολιτική της Ένωσης περιοριζόταν στις επιδοτήσεις, ενώ μετά την υιοθέτηση του Στόχου της Λισαβώνας (βλ. Κεφάλαιο Ανταγωνιστικότητα) ξεκίνησε μια συστηματική διαδικασία Μεθόδου Ανοικτού Συντονισμού με συγκεκριμένους στόχους: τη δημιουργία πιο αποτελεσματικών ερευνητικών συστημάτων, ανοικτή αγορά εργασίας για τους ερευνητές, άριστη διασυννοριακή ερευνητική συνεργασία και ανταγωνισμό, ενσωμάτωση της πολιτικής ισότητας των φύλων στην έρευνα και άριστη/ανοικτή πρόσβαση στη γνώση με αξιοποίηση του ψηφιακού χώρου έρευνας. Στη διαδικασία αυτή, που ακόμα είναι σε στάδιο υλοποίησης, παίρνουν μέρος τα κράτη-μέλη αλλά και οι οργανισμοί που εμπλέκονται όπως Σύνοδος Πρυτάνων, Ερευνητικά Κέντρα, ενώσεις Ερευνητών κλπ. Η πρόοδος είναι αργή και η πολιτική περιορίζεται σε παρακολούθηση και παραινήσεις (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015β).
5. *Ενεργειακή ένωση* (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2015γ); Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, (2015): Η ενέργεια δεν είναι υπερεθνική αρμοδιότητα αλλά υπάρχουν μεγάλες αδυναμίες και κοινά χαρακτηριστικά στα κράτη-μέλη. Το 75% των κατοικιών είναι ενεργειακά μη αποδοτικές, ενώ οι χονδρικής τιμές πώλησης ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου είναι από 30% έως 100% υψηλότερες από ότι στις ΗΠΑ. Αυτό σημαίνει όχι μόνο επιβάρυνση των καταναλωτών αλλά και αρνητική επιρροή στην ανταγωνιστικότητα της μεταποίησης. Έτσι, ξεκίνησε μια προσπάθεια για τη δημιουργία μιας Ενεργειακής Ένωσης με μια σειρά μέτρων με στόχο να εξασφαλιστεί προσιτή, ασφαλής και βιώσιμη ενέργεια για την Ευρώπη και τους πολίτες της. Τα μέτρα καλύπτουν πέντε κεντρικούς τομείς μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται η ενεργειακή ασφάλεια, η ενεργειακή απόδοση και η απαλλαγή από τις ανθρακούχες εκπομπές. Η ΕΕ είναι επί του παρόντος ο μεγαλύτερος εισαγωγέας ενέργειας στον κόσμο, με ποσοστό 53% επί του συνόλου της ενέργειας που καταναλώνει και ετήσιο κόστος περίπου 400 δισ. ευρώ. Υπάρχουν σημαντικά προβλήματα, όπως η παλαιότητα των ενεργειακών υποδομών, η ελλιπής ολοκλήρωση των αγορών ενέργειας – ιδιαίτερα σε διασυννοριακό επίπεδο – και οι συχνά ασυντόνιστες εθνικές ενεργειακές πολιτικές. Έτσι, η βελτίωση των ενεργειακών διασυνδέσεων

μεταξύ κρατών μελών, ο εκσυγχρονισμός των υποδομών και η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας θα επιτρέψει την ευκολότερη πρόσβαση στις αγορές πέρα από τα εθνικά σύνορα. Με αυτή την παρέμβαση αναμένεται (στη λογική των οικονομικών κλίμακας) να βελτιωθεί η πρόσβαση και η ανταγωνιστικότητα των τιμών της ενέργειας για τους πολίτες και τις επιχειρήσεις. Σύμφωνα με τους στόχους της ΕΕ που συμφωνήθηκαν στο πλαίσιο πολιτικών για το κλίμα και την ενέργεια με ορίζοντα το 2030, η ΕΕ πρέπει επίσης να μειώσει τη συνολική της εξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα και τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου. Η Ενεργειακή Ένωση, που συμβαδίζει και με την ευαισθησία της ΕΕ για θέματα περιβαλλοντικής αειφορίας, βρίσκεται σε διαδικασία συζητήσεων στο Συμβούλιο μετά τις προτάσεις της Επιτροπής.

4.5 Ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων: η σημασία των άμεσων ξένων επενδύσεων

Η ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων ήταν ενσωματωμένη ήδη στη Συνθήκη της Ρώμης αλλά η υλοποίηση της ήταν περιορισμένη, τόσο μεταξύ κρατών μελών, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Η απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων στο εξωτερικό της Ένωσης έγινε σχεδόν συγχρόνως με μια παγκόσμια τάση διευκόλυνσης των διακρατικών ροών. Αποτέλεσμα ήταν μια ταχύτατη άνοδος της κίνησης κεφαλαίου σε παγκόσμιο επίπεδο. Η ακαθάριστη κίνηση (σύνολο κινήσεων) αυξήθηκε ταχύτατα ενώ η καθαρή κίνηση για κάθε χώρα (εισροές μείον εκροές) αυξήθηκε επίσης, αλλά προφανώς όχι με τον ίδιο ρυθμό.

Η απελευθέρωση της αγοράς έχει προχωρήσει αλλά υπάρχουν ακόμα εμπόδια στα κράτη-μέλη (παράδειγμα είναι ο τρόπος προσέγγισης της προστασίας των ΑΞΕ και των εθνικοποιήσεων που έγιναν ως συνέπεια της κρίσης), τα οποία η Επιτροπή προσπαθεί να αποτυπώσει και να πάρει πρωτοβουλίες για την εξάλειψη τους στο πλαίσιο της προσπάθειας για τη δημιουργία της Ένωσης Κεφαλαιαγορών.

Στο πλαίσιο της διακίνησης κεφαλαίων είναι σημαντικό να διαχωρίσει κανείς τις βραχυπρόθεσμες από τις μακροπρόθεσμες κινήσεις. Τα κερδοσκοπικά κεφάλαια και οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου διακινούνται διεθνώς με μεγάλη ταχύτητα και εξαρτώνται, για τα αναπτυγμένα κράτη από τις ευκαιρίες της αγοράς και με αυτή την έννοια η Ενιαία Αγορά έχει περιορισμένη επιρροή. Η διεθνής κίνηση κεφαλαίων αυξήθηκε ταχύτατα τον 21^ο αιώνα φτάνοντας τα 8 τρις Ευρώ το 2007 (δεν περιλαμβάνονται τα παράγωγα), αλλά έπεσε το 1/4 αμέσως μετά την κρίση και επανέρχεται σταδιακά από το 2010 και ύστερα. Οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου είναι περίπου το 1/4 του συνόλου, ενώ οι άμεσες ξένες επενδύσεις περίπου το 50%. Η ΕΕ ήταν ο κύριος δέκτης κεφαλαιακών ροών μέχρι το 2007, όμως έκτοτε η ελκυστικότητά της (όπως και των

ΗΠΑ) μειώνεται σταθερά, λόγω των χαμηλών επιτοκίων και των ρυθμών μεγέθυνσης ορισμένων αναδυομένων οικονομιών που προσφέρουν επενδυτικές ευκαιρίες. Στο εσωτερικό της Ένωσης οι χώρες με τα μεγαλύτερα ελλείμματα είναι η Γερμανία και η Ολλανδία, οι χώρες δηλαδή που έχουν αποταμιευτικά πλεονάσματα που τα διοχετεύουν σε άλλες χώρες. Στον αντίποδα είναι η Κύπρος και η Φινλανδία, με τα μεγαλύτερα πλεονάσματα στο ισοζύγιο κεφαλαίων, που υποδηλώνει εξάρτηση της οικονομίας από την εισροή κεφαλαίων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Πολύ σημαντικότερο θέμα είναι τα κέρδη από τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Μέρος της λογικής της ενοποίησης ήταν και η προσδοκία αύξησης των επενδύσεων (λόγω βελτιωμένων προσδοκιών), η οποία από την μια μεριά θα αξιοποιούσε τις παραγωγικές γνώσεις και το κεφάλαιο των πιο ανταγωνιστικών κρατών-μελών και από την άλλη θα απασχολούσε το φτηνό εργατικό δυναμικό στις υπόλοιπες.

Τα μεγαλύτερα κέρδη από το απόθεμα κεφαλαίου των ενδοκοινοτικών ΑΞΕ έχουν τα μεγάλα κράτη μέλη, με πρώτο το ΗΒ, που ακολουθείται από τη Γερμανία και με μεγάλη απόσταση από τη Γαλλία. Ωστόσο, αντίστοιχο απόθεμα επενδύσεων των εταιρειών των χωρών αυτών τοποθετείται εκτός της χώρας, σε άλλα κράτη μέλη, με αποτέλεσμα να είναι και οι τρεις χώρες καθαροί εξαγωγείς. Ιδιαίτερα θετικό είναι το ισοζύγιο σε Ισπανία, Πολωνία και Τσεχία.

Πίνακας 1.4: Μεταβολή ενδοκοινοτικών αποθεμάτων ΑΞΕ (δισ. ευρώ)

Χώρα	(1)	(2)	Χρονική περίοδος
ΕΕ (28 χώρες)	1337,2	1103,0	2008-2012
Αυστρία	95,9	70,2	1994-2012
Βέλγιο	-	-132,6	2008-2012
Βουλγαρία	0,8	29,2	1998-2012
Γαλλία	479,0	305,1	1994-2012
Γερμανία	500,5	494,5	1994-2012
Δανία	100,6	68,6	1994-2012
Ελλάδα	20,2	4,7	1998-2012
Εσθονία	3,7	10,7	1998-2012
Ηνωμένο Βασίλειο	550,7	520,9	1994-2012
Ιρλανδία	114,0	13,8	2002-2010
Ισπανία	185,9	255,2	2000-2012
Ιταλία	228,4	217,7	1994-2012
Κροατία	0,7	20,1	2000-2012
Κύπρος	2,0	5,1	2002-2012
Λετονία	0,5	6,4	2000-2012

Χώρα	(1)	(2)	Χρονική περίοδος
Λιθουανία	1,6	8,6	1998-2012
Λουξεμβούργο	22,9	37,4	2004-2012
Μάλτα	16,3	89,1	2004-2012
Ολλανδία	356,8	246,8	1994-2012
Ουγγαρία	8,8	28,6	2004-2012
Πολωνία	33,3	127,7	2000-2012
Πορτογαλία	40,8	68,8	1996-2012
Ρουμανία	0,1	22,5	2006-2012
Σλοβακία	2,1	33,0	1998-2010
Σλοβενία	0,4	6,8	2002-2012
Σουηδία	143,8	197,7	1996-2012
Τσεχία	11,9	80,2	1998-2012
Φινλανδία	85,3	64,8	1994-2012

(1) Απόθεμα άμεσων ξένων επενδύσεων της χώρας αναφοράς στο εξωτερικό.

(2) Απόθεμα άμεσων ξένων επενδύσεων άλλων χωρών στη χώρα αναφοράς.

*Για την περίοδο 1994-2002 τα στοιχεία των χωρών αφορούν την τότε Ένωση των 15 χωρών, ενώ για την περίοδο 2004-2012 την Ένωση των 27 χωρών.

Πηγή: Ιδίοι υπολογισμοί με βάση στοιχεία από τη Eurostat, 2015, "Economy and Finance".

Πίνακας 1.5: Απόλυτη θέση αποθεμάτων Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (απόθεμα άμεσων ξένων επενδύσεων άλλων χωρών στη χώρα αναφοράς μείων απόθεμα άμεσων ξένων επενδύσεων της χώρας αναφοράς στο εξωτερικό)

	1994	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012
ΕΕ (28 χώρες)	-	-	-	-	-	-	-	-191	-251	-425,2
Αυστρία	3	5,1	7,8	14,1	15,1	-	5,2	3,8	-8,6	-22,7
Βέλγιο	-	-	-	-	-	-	-	40	-	-
Βουλγαρία	-	-	0,774	-	-	6,2	14,9	25,9	29,4	29,2
Γαλλία	3,7	5,4	8	-34,3	-45	-57,3	-72,9	-116,2	-148,1	-170,2
Γερμανία	-29,8	-35,6	-27,3	104,9	60,9	30,1	-	-66	-17,1	-35,8
Δανία	-0,4	-3,4	-4,8	-5,7	-0,6	2,8	3,2	-7,6	-18,9	-32,4
Ελλάδα	-	-	9,8	-	8,8	-	14,9	6,3	-	-5,7
Εσθονία	-	-	1,298	2,375	3,265	5,3	6,1	6,2	7,1	8,3
Ην. Βασίλειο	-27,7	-54,4	-46,3	-351	-300,9	-	-21,7	-186,8	-216	-57,5
Ιρλανδία	-	-	-	-	83,5	63,9	29,2	22,8	-16,7	-
Ισπανία	-	-	-	62,6	83,3	65,8	80,4	84,5	128,9	131,9

	1994	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012
Ιταλία	-16,8	-	-	-44,9	-48,8	-38,4	-40,2	-39,3	-56,8	-27,5
Κροατία	-	-	-	2,118	4,3	7,3	18,9	18,7	23,9	21,5
Κύπρος	-	-	-	-	1,2	-	2,5	2,7	0,9	4,3
Λετονία	-	-	-	1	1,495	2,1	4	5,9	5,7	6,9
Λιθουανία	-	-	0,898	1,597	2,297	-	6,5	6,5	6,7	7,9
Λουξεμβούργο	-	-	-	-	-	14,5	17,3	-15,7	-4,2	29
Μάλτα	-	-	-	-	-	2,4	2,4	2,7	7,6	75,2
Ολλανδία	-15	-23,2	-26	-3,4	16,8	-54,5	-	-	-136,6	-125
Ουγγαρία	-	-	-	-	-	28,8	36,8	40	47,2	48,6
Πολωνία	-	-	-	28,8	37,1	52,8	73,6	89,7	110,7	123,2
Πορτογαλία	-	11,3	15,3	21,4	21,7	12,5	22,1	24,4	37,3	39,3
Ρουμανία	-	-	-	-	-	-	29,4	41,8	45,9	51,8
Σλοβακία	-	-	1,5	3,5	6,5	14,6	22,6	31,5	32,4	-
Σλοβενία	-	-	-	-	2,6	-	4,4	8,4	8,2	9
Σουηδία	-	-21,3	-15,8	-21,8	-11,8	-6,2	-19,2	-2,2	39,4	32,6
Τσεχία	-	-	10,1	19,8	30,8	34,8	50,4	64,2	74,6	78,4
Φινλανδία	-3,3	-5,2	-8,5	-13,2	-12,2	-8	-8,6	-8,8	-19,4	-23,8

*Για την περίοδο 1994-2002 τα στοιχεία των χωρών αφορούν την τότε Ένωση των 15 χωρών, ενώ για την περίοδο 2004-2012 την Ένωση των 27 χωρών.

Πηγή: Ιδίοι υπολογισμοί με βάση στοιχεία από τη Eurostat, 2015, "Economy and Finance".

Πίνακας 1.6: Ισοζύγιο Άμεσων Ξένων Επενδύσεων

	1994	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012
ΕΕ (28 χώρες)	-	-	-	-	-	-	-	-134.531	-10.426	25.977
Αυστρία	-	2.521	3.013	4.679	-1.120	-	-404	-5.086	-457	-616
Βέλγιο	-	-	-	-	4.042	-	16.724	-10.081	60.989	23.453
Βουλγαρία	-	-	-	741	-	2.471	5.135	5.337	993	43
Γαλλία	-1.004	1.526	-3.643	-67.537	14.851	-15.777	-5.647	-32.369	-7.338	-6.390
Γερμανία	-13.097	-30.930	-9.129	196.589	24.237	-13.512	-38.615	-38.836	-29.764	-57.587
Δανία	841	-1.406	-2.681	-	-421	-	4.625	-6.415	-7.862	-3.625
Ελλάδα	-	-	-	-777	-	-	3.820	2.223	-411	1.918
Εσθονία	-	-	489	351	257	398	594	162	1.007	-187
Ην. Βασίλειο	-6.327	-10.763	-77	-118.413	-22.260	-	64.043	-29.106	-19.042	32.603
Ιρλανδία	-	-	3.521	40.959	-	-	-6.752	-736	-848	22.947
Ισπανία	4.972	1.956	4.252	3.934	2.420	-	-44.532	29.757	27.852	7.102

	1994	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012
Ιταλία	-1.734	-1.458	-3.066	1.361	-3.206	-	9.822	-45.681	-8.142	8.015
Κροατία	-	-	-	871	1.028	836	3.528	3.246	627	1.919
Κύπρος	-	-	-	-	234	-	406	235	295	182
Λετονία	-	-	-	198	143	338	951	599	197	573
Λιθουανία	-	-	634	287	315	-	2.195	812	462	341
Λουξ/ργο	-	-	-	-	-24.444	-11.692	15.126	-20.941	8.525	18.418
Μάλτα	-	-	-	-	-5	247	131	44	151	1.927
Ολλανδία	-7.367	-7.215	-5.502	2.686	-5.687	-8.331	-	-	4.277	6.649
Ουγγαρία	-	-	-	1.151	1.908	1.348	3.821	5.001	1.393	2.868
Πολωνία	-	-	-	9.597	3.894	9.269	7.460	8.293	2.761	3.444
Πορτογαλία	518	800	-379	3.229	-1.089	-5.612	2.235	820	7.565	7.147
Ρουμανία	-	-	-	-	-	-	8.291	8.453	2.099	1.833
Σλοβακία	-	-	-	1.928	-	2.585	2.863	3.170	1.007	-
Σλοβενία	-	-	-	-	477	-	400	927	327	-9
Σουηδία	-277	1.542	3.422	-11.267	2.038	-5.747	1.630	13.992	-904	-9.569
Τσεχία	-	-	-	4.357	7.977	2.677	2.673	1.112	3.851	5.152
Φινλανδία	-2.449	-1.197	-5.079	-3.619	2.475	3.729	1.744	-3.957	-755	-5.256

*Για την περίοδο 1994-2002 τα στοιχεία των χωρών αφορούν την τότε Ένωση των 15 χωρών, ενώ για την περίοδο 2004-2012 την Ένωση των 27 χωρών.

Πηγή: Ιδίοι υπολογισμοί με βάση στοιχεία από τη Eurostat, 2015, "Economy and Finance".

Συνολικά οι ΑΞΕ στο εσωτερικό της ΕΕ ως σύνολο των ΑΞΕ είναι περίπου το 60% αν μετρήσει κανείς τα αποθέματα και η συγκέντρωση γίνεται κυρίως μεταξύ γειτονικών χωρών. Το μέγεθος της αγοράς παίζει καθοριστικό ρόλο.

4.6 Ελεύθερη διακίνηση εργασίας

Η ελεύθερη διακίνηση των εργαζομένων και το δικαίωμα εγκατάστασης ξεκινούν με τη Συνθήκη της Ρώμης. Τυπικά η ελεύθερη διακίνηση ολοκληρώθηκε με την λήξη της μεταβατικής περιόδου το 1968 αλλά πρακτικά αυτό αφορούσε σε νέους και ανειδίκευτους εργαζομένους, γιατί η αναγνώριση τυπικών προσόντων και δεξιοτήτων, αλλά και η μεταφορά ασφαλιστικών δικαιωμάτων καθυστέρησε πολύ και εξακολουθεί να μην είναι πλήρως εναρμονισμένη. Ενώ στην πρώτη περίοδο οι μεταναστευτικές ροές ήταν μεγάλες κυρίως από μη κοινοτικές χώρες, για να καλύψουν τις

ανάγκες της αγοράς εργασίας των ιδρυτικών κρατών-μελών, όταν ολοκληρώθηκε η μεταβατική περίοδος οι ανάγκες αυτές μειώθηκαν και γρήγορα αυξήθηκε η ανεργία, που ήταν σημαντικό αντίβαρο στις τάσεις ενδο-ευρωπαϊκής μετανάστευσης. Έτσι, σε απόλυτους αριθμούς οι μετακινήσεις ήταν πολύ περιορισμένες, κάτι που ονομάστηκε ελεύθερη διακίνηση, αλλά με μικρή κινητικότητα (Τσούκαλης, 1998).

Οι συνθήκες άλλαξαν με την νέα οικονομική άνοδο και την ένταξη των χωρών της ΚΑΕ, που προσέφεραν χαμηλού κόστος ειδικευμένο και ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό.

Η στατιστική παρακολούθηση των δεδομένων της ενδοκοινοτικής ελεύθερης διακίνησης της εργασίας είναι περίπλοκη, γιατί πολλές κινήσεις δεν καταγράφονται, εφόσον δεν υπάρχει έλεγχος, ενώ υπάρχουν μεθοδολογικές διαφορές στην καταγραφή, εφόσον το σημείο αναφοράς μπορεί να είναι ο τόπος γέννησης, ο τόπος τελευταίας κατοικίας ή εργασίας, η υπηκοότητα, παλιότερη υπηκοότητα κλπ. Επίσης τα κράτη μέλη ορίζουν διαφορετικά την εκροή μεταναστών, π.χ. τρεις μήνες αφού φύγουν από τη χώρα οι Αυστρία, έξι μήνες το Βέλγιο, ένα χρόνο η Φινλανδία, η Πολωνία και η Ρουμανία με βάση τη δήλωση των μεταναστών (Koikkalainen, 2011). Έτσι, οι στατιστικές και τα συμπεράσματα μελετών μπορεί να διαφέρουν ουσιαστικά μεταξύ τους και να οδηγούν σε αντικρουόμενες προτάσεις πολιτικής.

Ως τάξη μεγέθους οι πολίτες της ΕΕ μεταξύ 15 και 64 ετών που ζουν σε άλλη κοινοτική χώρα από τη δική τους (με όποιο τρόπο αυτό ορίζεται) είναι περίπου 10 εκατομμύρια, με τους μισούς να προέρχονται από τα παλαιότερα κράτη μέλη και τους άλλους μισούς από τα κράτη ΚΑΕ, σε σύγκριση με 15.5 εκατομμύρια ξένους (μη κοινοτικούς) εργαζόμενους στην ΕΕ. Το 1/4 περίπου προέρχεται από την Νότιο Ευρώπη. Η κατανομή διαφέρει ριζικά:

- σε κάποιες χώρες οι κοινοτικοί υπήκοοι είναι σημαντικά περισσότεροι από τους ξένους (Βέλγιο, Αυστρία, Κύπρος, Ιρλανδία, Λουξεμβούργο, Ηνωμένο Βασίλειο),
- ενώ το αντίθετο συμβαίνει στις Σκανδιναβικές και Βαλτικές χώρες.

Σε γενικές γραμμές οι Ευρωπαίοι υπήκοοι σε άλλη κοινοτική χώρα έχουν επίπεδο απασχόλησης αντίστοιχο με τους υπηκόους της ίδιας της χώρας. Οι μετανάστες τείνουν να είναι νεότεροι σε ηλικία από τον μέσο όρο, και γενικά η νεότερη γενιά δείχνει πιο εύκολα μετακινήσιμη εντός Ευρώπη από την προηγούμενη (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014β).

Συνολικά οι ροές δείχνουν ότι το ποσοστό μετακίνησης για τα περισσότερα κράτη μέλη είναι κοντά στο 1% του πληθυσμού με εξαίρεση τα πολύ μικρά κράτη-μέλη (Μάλτα, Κύπρος, Λουξεμβούργο) που κινούνται ανάμεσα σε 1.5 και 3.5% σε επίπεδο εισροών. Αντίστοιχη είναι η εικόνα και στα ποσοστά εκροών.

Σε ότι αφορά τις γενικές τάσεις προκύπτουν μια σειρά από ενδιαφέροντα συμπεράσματα:

1. Από πλευράς ετήσιας εισροής μεταναστών το σύνολο για την ΕΕ περνάει από 2 εκατομμύρια άτομα στο τέλος του 20^{ου} αιώνα σε 3.5 εκατομμύρια το 2013. Ο

αριθμός αυτός αντιπροσωπεύει λιγότερο από το 1% του κοινοτικού πληθυσμού. Το ποσοστό όπως αναμένεται είναι μεγαλύτερο στα μεγάλα και πιο πλούσια κράτη-μέλη (20% στη Γερμανία, 15% στο ΗΒ και 9.8% στη Γαλλία), που ακολουθούνται άμεσα από την Ιταλία (9.05) και την Ισπανία (8.25%). Στα μικρότερα κράτη μέλη το σχετικό βάρος μειώνεται διαχρονικά ενώ στις χώρες ΚΑΕ που ξεκινούν από πολύ χαμηλά υπάρχει μια αύξηση αλλά παραμένουν σε πολύ χαμηλά ποσοστά με εξαίρεση την Πολωνία και την Ρουμανία.

2. Το ποσοστό στις εισροές, σε ότι αφορά την ενδοκοινοτική διακίνηση εργασίας διαφέρει ριζικά από χώρα σε χώρα με μέγιστο στο Λουξεμβούργο (με 73%) και ελάχιστο στις Εσθονία, Λιθουανία και Ρουμανία που περιορίζεται σε λιγότερο από 3%. Οι χώρες όπου το ενδοκοινοτικό ποσοστό είναι πάνω από 50% είναι οι Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία και Κύπρος.
3. Το ποσοστό των ενδοκοινοτικών εισροών αυξάνεται σταδιακά στις περισσότερες χώρες μετά την τελευταία διεύρυνση, οπότε ενσωματώνονται και οι μεταναστεύσεις από τις χώρες ΚΑΕ.
4. Σε ότι αφορά στην εκροή εργατικού δυναμικού η εξέλιξη είναι παρόμοια με τις εισροές, αλλά σε μικρότερη κλίμακα περνώντας από 1.5 εκατομμύριο στο τέλος του 20^{ου} αιώνα σε 2.8 το 2013. Το μεγαλύτερο μέρος των εκροών προέρχεται από τις μεγάλες χώρες, με πρώτη την Ισπανία και ακολουθούν με απόσταση το Η.Β., η Γαλλία, η Πολωνία και η Γερμανία. Σε αναλογία με τον πληθυσμό του οι χώρες ΚΑΕ είναι αυτές με τη μεγαλύτερη συμμετοχή στις εκροές.
5. Τα ποσοστά των ενδοκοινοτικών ροών σε σχέση με το σύνολο σε ότι αφορά την εκροή εργατικού δυναμικού είναι χαμηλότερα. Τα μεγαλύτερα ποσοστά παρουσιάζονται στις μικρές και μεσαίες χώρες και τα μικρότερα στις χώρες ΚΑΕ.

Το 2015 η μεγαλύτερη πρόκληση για την ελεύθερη διακίνηση στο εσωτερικό της ΕΕ προήλθε από τη μαζική λαθρομετανάστευση και την μετανάστευση από τις Αραβικές χώρες που ζητούν άσυλο στην Ε.Ε. Το θέμα του ασύλου είχε ρυθμιστεί με βασική αρχή ότι η χώρα στην οποία πρωτο-εισέρχεται ένας μετανάστης είναι η χώρα όπου θα του δοθεί άσυλο. Το μέγεθος των ροών όμως μετά τα προβλήματα στις Αραβικές χώρες (που αθροιστικά αναμένεται να φτάσει 3-5 εκατομμύρια) έχει προβληματίσει ιδιαίτερα διότι έχει ξεφύγει από τις δυνατότητες διαχείρισης που έδινε το υπάρχον καθεστώς. Είναι μια πολιτική και οικονομική πρόκληση στην οποία η Ενιαία Αγορά καλείται να δώσει μια πολιτικά δίκαιη και οικονομικά συμφέρουσα λύση, πράγμα πολύ δύσκολο, ιδιαίτερα τη στιγμή που η ΕΕ δεν έχει ξεπεράσει πλήρως την οικονομική κρίση του 2008.

Τα αναλυτικά στοιχεία μετά την κρίση δείχνουν καθαρή εκροή μεταναστών σε ετήσια βάση όχι μόνο από τις χώρες της ΚΑΕ και της Νότιας Ευρώπης (με εξαίρεση της Ισπανία) αλλά και από πολλές μεγάλες και πλούσιες χώρες, που προφανώς εν μέρει κατευθύνονται προς μη κοινοτικές χώρες. Στο σύνολο της η ΕΕ είναι καθαρός εξαγωγέας εργατικού δυναμικού.

Πίνακας 1.7: Αποθέματα εισροής μεταναστών ανά κράτος – μέλος από ΕΕ-27 και εκτός ΕΕ-27, 2013

	Μη υπήκοοι					
	Σύνολο		Πολίτες άλλων κρατών μελών της ΕΕ-27		Πολίτες κρατών εκτός ΕΕ-27	
	(1.000)	(% του πληθυσμού)	(1.000)	(% του πληθυσμού)	(1.000)	(% του πληθυσμού)
ΕΕ-27	20.270,4	4,1	–	–	–	–
Αυστρία	997,0	11,8	415,2	4,9	581,9	6,9
Βέλγιο	1.253,9	11,2	806,7	7,2	447,2	4,0
Βουλγαρία	45,2	0,6	11,8	0,2	33,4	0,5
Γαλλία	4.089,1	6,2	1.406,7	2,1	2.682,4	4,1
Γερμανία	7.696,4	9,4	3.022,4	3,7	4.674,0	5,7
Δανία	374,6	6,7	147,1	2,6	227,5	4,1
Ελλάδα	862,4	7,8	203,1	1,8	659,3	6,0
Εσθονία	197,1	14,9	7,7	0,6	189,4	14,3
Ηνωμένο Βασίλειο	4.929,7	7,7	2.421,2	3,8	2.508,5	3,9
Ιρλανδία	543,6	11,8	379,2	8,3	164,4	3,6
Ισπανία	5.072,7	10,9	2.060,7	4,4	3.012,0	6,4
Ιταλία	4.387,7	7,4	1.287,2	2,2	3.100,5	5,2
Κροατία	27,9	0,7	8,7	0,2	19,2	0,5
Κύπρος	170,1	19,6	112,6	13,0	57,5	6,6
Λετονία	315,4	15,6	5,6	0,3	309,8	15,3
Λιθουανία	22,2	0,7	3,2	0,1	19,0	0,6
Λουξεμβούργο	238,8	44,5	206,1	38,4	32,7	6,1
Μάλτα	22,5	5,3	12,8	3,0	9,6	2,3
Ολλανδία	714,6	4,3	380,5	2,3	334,0	2,0
Ουγγαρία	141,1	1,4	79,8	0,8	61,3	0,6
Πολωνία	58,9	0,2	18,6	0,0	40,2	0,1
Πορτογαλία	417,0	4,0	100,9	1,0	316,1	3,0
Ρουμανία	70,7	0,4	19,5	0,1	51,1	0,3
Σλοβακία	72,9	1,3	55,9	1,0	17,0	0,3
Σλοβενία	91,4	4,4	6,9	0,3	84,5	4,1
Σουηδία	659,4	6,9	282,0	3,0	377,4	3,9
Τσεχία	422,3	4,0	160,6	1,5	261,7	2,5
Φινλανδία	194,3	3,6	76,3	1,4	117,9	2,2

	Γεννημένοι στο εξωτερικό					
	Σύνολο		Γεννημένοι σε άλλο κράτος-μέλος της ΕΕ-27		Γεννημένοι σε κράτος μη μέλος της ΕΕ-27	
	(1.000)	(% του πληθυσμού)	(1.000)	(% του πληθυσμού)	(1.000)	(% του πληθυσμού)
ΕΕ-27	33.537,9	6,7	–	–	–	–
Αυστρία	1.362,2	16,1	573,2	6,8	789,0	9,3
Βέλγιο	1.747,6	15,7	820,1	7,3	927,6	8,3

	Γεννημένοι στο εξωτερικό					
	Σύνολο		Γεννημένοι σε άλλο κράτος-μέλος της ΕΕ-27		Γεννημένοι σε κράτος μη μέλος της ΕΕ-27	
	(1.000)	(% του πληθυσμού)	(1.000)	(% του πληθυσμού)	(1.000)	(% του πληθυσμού)
Βουλγαρία	96,1	1,3	36,6	0,5	59,6	0,8
Γαλλία	7.537,8	11,5	2.103,9	3,2	5.433,9	8,3
Γερμανία	10.201,2	12,4	3.635,3	4,4	6.565,9	8,0
Δανία	548,4	9,8	180,1	3,2	368,3	6,6
Ελλάδα	1.235,4	11,2	314,5	2,8	920,9	8,3
Εσθονία	198,4	15,0	13,2	1,0	185,2	14,0
Ηνωμένο Βασίλειο	7.828,4	12,3	2.677,7	4,2	5.150,7	8,1
Ιρλανδία	736,4	16,0	484,7	10,6	251,7	5,5
Ισπανία	6.174,7	13,2	2.099,1	4,5	4.075,7	8,7
Ιταλία	5.695,9	9,5	1.814,2	3,0	3.881,7	6,5
Κροατία	-	-	-	-	-	-
Κύπρος	200,8	23,2	113,8	13,1	87,0	10,0
Λετονία	279,2	13,8	27,7	1,4	251,5	12,4
Λιθουανία	140,2	4,7	15,8	0,5	124,4	4,2
Λουξεμβούργο	227,5	42,4	173,4	32,3	54,1	10,1
Μάλτα	37,7	8,9	18,4	4,4	19,3	4,6
Ολλανδία	1.927,7	11,5	490,0	2,9	1.437,7	8,6
Ουγγαρία	423,3	4,3	284,2	2,9	139,1	1,4
Πολωνία	678,9	1,8	267,0	0,7	411,9	1,1
Πορτογαλία	881,4	8,4	221,4	2,1	660,0	6,3
Ρουμανία	182,9	0,9	73,2	0,4	109,8	0,5
Σλοβακία	158,2	2,9	132,7	2,5	25,5	0,5
Σλοβενία	232,7	11,3	21,2	1,0	211,5	10,3
Σουηδία	1.472,4	15,4	495,8	5,2	976,6	10,2
Τσεχία	387,3	3,7	146,0	1,4	241,3	2,3
Φινλανδία	279,7	5,2	101,6	1,9	178,2	3,3

Πηγή: Eurostat, 2015, "Statistics Explained". http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Non-national_population_by_group_of_citizenship_and_foreign-born_population_by_country_of_birth,_1_January_2013_YB14_II.png

Πίνακας 1.8: Ποσοστά ενδοκοινοτικών εισροών μεταναστών στο σύνολο

	1998	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Λουξ/ργο	68.42%	77.12%	78.31%	75.73%	74.24%	73.78%	75.99%	73.46%
Αυστρία	16.48%	51.80%	53.38%	52.19%	54.22%	56.74%	56.67%	59.12%
Βέλγιο	:	39.63%	:	:	45.01%	42.44%	44.00%	52.45%
Γερμανία	16.94%	50.51%	49.24%	36.33%	38.80%	46.26%	50.41%	51.10%
Κύπρος	:	45.64%	45.97%	:	58.87%	57.02%	58.35%	50.69%
Τσεχία	:	22.05%	20.10%	20.50%	30.71%	39.49%	35.17%	46.53%
Ολλανδία	16.26%	37.00%	38.61%	34.38%	36.59%	38.84%	41.12%	40.30%
Ιρλανδία	:	64.03%	54.38%	46.43%	40.73%	38.74%	40.88%	39.37%
Ην. Βασίλειο	:	32.63%	33.50%	29.55%	29.78%	30.76%	31.63%	38.29%
Σλοβακία	:	56.46%	47.83%	43.90%	43.35%	65.48%	44.62%	38.22%
Μάλτα	:	55.97%	36.07%	35.97%	50.15%	32.26%	34.61%	37.32%
Δανία	15.54%	33.07%	34.82%	31.31%	31.91%	34.29%	36.39%	35.32%
Ισπανία	27.31%	40.62%	28.11%	31.56%	35.48%	34.70%	32.99%	32.20%
Φινλανδία	11.08%	26.14%	25.23%	24.24%	27.70%	28.59%	32.87%	31.81%
Γαλλία	:	22.07%	22.05%	19.51%	23.42%	25.43%	27.72%	27.24%
Ουγγαρία	:	36.93%	46.91%	51.06%	51.89%	44.44%	30.73%	26.81%
Ελλάδα	:	:	17.42%	20.69%	20.88%	21.38%	24.69%	25.86%
Ιταλία	6.75%	58.21%	39.81%	30.73%	25.85%	29.50%	29.67%	25.20%
Σλοβενία	4.21%	9.06%	6.74%	6.21%	13.14%	14.13%	14.51%	23.64%
Σουηδία	16.91%	31.51%	30.04%	26.26%	24.45%	26.03%	24.59%	22.82%
Κροατία	:	:	3.69%	:	:	12.33%	14.98%	17.76%
Πολωνία	:	1.31%	6.39%	6.65%	8.06%	8.85%	11.24%	13.45%
Λετονία	:	:	:	:	:	4.87%	4.05%	10.95%
Πορτογαλία	:	:	13.15%	12.76%	8.87%	11.77%	9.18%	9.46%
Βουλγαρία	:	0.38%	0.08%	:	:	:	29.33%	8.76%
Εσθονία	:	29.11%	27.00%	26.83%	18.22%	1.67%	2.65%	3.58%
Λιθουανία	0.48%	3.66%	4.04%	4.02%	2.86%	3.21%	3.72%	3.05%
Ρουμανία	:	:	3.85%	3.56%	4.18%	2.31%	2.06%	0.67%

Πηγή: Eurostat, 2015.

Πίνακας 1.9: Ποσοστά ενδοκοινοτικών εκροών μεταναστών στο σύνολο

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Λουξεμβούργο	70.32%	66.69%	67.21%	70.55%	68.65%	63.91%	66.01%
Αυστρία	31.78%	35.08%	38.18%	37.54%	41.96%	42.93%	44.74%
Μάλτα	62.22%	31.24%	35.16%	37.25%	30.01%	39.90%	41.22%
Βέλγιο	21.80%	:	:	42.84%	42.14%	41.00%	39.57%
Ιρλανδία	59.78%	63.23%	54.57%	42.81%	40.47%	37.44%	37.04%
Δανία	20.95%	29.04%	32.97%	31.02%	31.36%	31.99%	35.41%
Κύπρος	14.00%	12.87%	:	13.14%	13.14%	28.05%	34.67%

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Γερμανία	43.72%	44.23%	29.54%	26.82%	27.25%	28.58%	33.85%
Ισπανία	10.30%	30.58%	34.27%	33.60%	26.10%	30.22%	30.84%
Ουγγαρία	67.49%	29.82%	32.66%	24.10%	1.78%	31.42%	29.16%
Ολλανδία	16.65%	19.42%	23.17%	24.63%	25.30%	27.46%	27.59%
Σουηδία	23.35%	24.08%	29.34%	26.53%	25.01%	25.64%	25.40%
Ην. Βασίλειο	20.45%	31.48%	29.66%	29.20%	26.27%	23.43%	24.63%
Φινλανδία	15.00%	16.96%	20.09%	14.37%	14.78%	15.90%	15.94%
Σλοβενία	10.15%	8.33%	7.49%	7.98%	10.49%	9.15%	15.61%
Ιταλία	14.49%	18.93%	22.80%	17.99%	17.46%	15.50%	15.14%
Γαλλία	24.00%	23.00%	23.00%	17.96%	13.20%	17.60%	14.96%
Ελλάδα	:	9.29%	9.28%	9.29%	9.29%	9.85%	10.57%
Τσεχία	10.83%	13.59%	9.46%	26.92%	9.09%	5.87%	8.29%
Βουλγαρία	0.20%	0.00%	:	:	:	1.98%	6.18%
Πολωνία	0.25%	3.04%	7.17%	8.85%	7.18%	6.61%	5.04%
Κροατία	:	0.85%	:	:	5.28%	5.04%	4.64%
Λετονία	:	:	:	:	2.70%	2.15%	2.11%
Πορτογαλία	:	0.00%	1.50%	1.47%	0.20%	0.55%	1.81%
Εσθονία	2.81%	6.33%	6.74%	3.46%	4.75%	2.09%	1.29%
Ρουμανία	:	0.48%	0.40%	0.45%	0.47%	0.33%	0.85%
Σλοβακία	26.78%	24.48%	27.94%	22.10%	7.03%	3.25%	0.79%
Λιθουανία	1.55%	1.93%	1.00%	0.63%	0.54%	1.00%	0.46%

Πηγή: Eurostat, 2015.

4.7 Η Διακυβέρνηση της Ενιαίας Αγοράς

Τις αποφάσεις για την πολιτική της Ενιαίας Αγοράς τις παίρνει το Συμβούλιο με ειδική πλειοψηφία μετά από εισήγηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η Ενιαία Αγορά είναι μια δυναμική διαδικασία που χρειάζεται συνεχή παρακολούθηση, αλλά και υιοθέτηση νέων κανόνων καθώς αλλάζουν τα οικονομικά, κοινωνικά και τεχνολογικά δεδομένα. Έτσι, η διακυβέρνηση της Ενιαίας Αγοράς καλύπτει ουσιαστικά δύο πτυχές:

1. Την παρακολούθηση της υλοποίησης και τον εμπλουτισμό του κοινοτικού δικαίου για να εξασφαλίσει την καλύτερη δυνατή προσαρμογή στις νέες συνθήκες
2. Την εξισορρόπηση των εξουσιών και τη μείωση της γραφειοκρατίας

4.7.1 Η υλοποίηση

Η ολοκλήρωση των διαδικασιών και η υιοθέτηση της σταθμισμένης πλειοψηφίας σε θέματα που αφορούν την Ενιαία Αγορά δεν έχει αποτρέψει πλήρως κάποιες εκουσί-

ες ή ακούσιες προστατευτικές παρεμβάσεις στα κράτη-μέλη. Ο τρόπος υλοποίησης κάθε Οδηγίας που αφορά στις βασικές ελευθερίες μπορεί να δημιουργεί διαφορετικές συνθήκες (νέα εμπόδια και γραφειοκρατικά προσκόμματα, που οδηγούν σε αυξημένο κόστος ή/και καθυστερήσεις στην ελεύθερη διακίνηση). Τα κυριότερα εμπόδια στη διακίνηση προϊόντων προέρχονται από τα κατακερματισμένα εθνικά φορολογικά συστήματα, τις εθνικές αγορές στους τομείς των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, της ενέργειας και των μεταφορών, το ηλεκτρονικό εμπόριο μεταξύ των χωρών της ΕΕ, που αναπτύσσεται με βραδύτερο ρυθμό απ' ό,τι σε εθνικό επίπεδο, ενώ υπάρχουν και σημαντικές διαφορές όσον αφορά τους κανόνες, τα πρότυπα και τις πρακτικές που εφαρμόζει κάθε χώρα. Στην ελεύθερη διακίνηση προσώπων το κυριότερο εμπόδιο παραμένει η ενοποίηση των κανόνων για την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων.

Για να αποφύγει αποκλίσεις από τον στόχο της μεγάλης Ενιαίας Αγοράς η Επιτροπή, μετά την υιοθέτηση της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης, ακολουθεί ένα αυστηρό πλαίσιο διακυβέρνησης που περιλαμβάνει κανόνες, μηχανισμούς και πρακτικές του σχεδιασμού, υλοποίησης και ενδεχόμενα επιβολής κυρώσεων. Αυτό προϋποθέτει συστηματική παρακολούθηση της εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου και τη κατάσταση που επικρατεί στην Ενιαία Αγορά. Η παρακολούθηση γίνεται σε συνεργασία με τα κράτη μέλη. Στη λογική αυτή υπάρχει ένας Πίνακας Αποτελεσμάτων που δείχνει κατά πόσο και πως μεταφέρονται οι κανόνες στα κράτη μέλη. Ο Πίνακας παρακολουθεί ανά κράτος-μέλος την ταχύτητα ενσωμάτωσης του κοινοτικού δικαίου και τον τρόπο υποστήριξης των πολιτών (χρήση εργαλείων). Τα κράτη-μέλη με τις περισσότερες παραβιάσεις είναι το Βέλγιο, η Ελλάδα, η Ισπανία, η Γαλλία, η Ιταλία και η Πορτογαλία, δίνοντας ένα τόνο Νότιας Ευρώπης⁶ ενώ θεματικά οι περισσότερες παραβιάσεις είναι στον τομέα των κρατικών προμηθειών.

Η νέα μορφή διακυβέρνησης και η στενή παρακολούθηση έχουν βελτιώσει την εφαρμογή και φαίνεται ότι το 99.5% του κοινοτικού δικαίου μεταφέρεται έγκαιρα σε εθνικό επίπεδο. Σε περίπτωση παραβάσεων κινείται δικαστική διαδικασία, καθώς η Επιτροπή προσφεύγει στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Επίσης, η Επιτροπή εκδίδει ετήσιες εκθέσεις με τον βαθμό υλοποίησης των Οδηγιών και αποτιμά τακτικά (με τη βοήθεια εμπειρογνομόνων και ενός τακτικού φόρουμ) τις επιπτώσεις από την πρόοδο της ενοποίησης.

Για κάθε νέα πρόταση, εκτός από τις εισηγήσεις των εμπειρογνομόνων και τις πολιτικές διαπραγματεύσεις έχει θεσπιστεί διαδικασία διαβούλευσης με τους πολίτες, ακολουθώντας τις βασικές αρχές των δημοκρατικών διαδικασιών.

Ειδικές παρεμβάσεις γίνονται σε μια προσπάθεια εναρμόνισης κανόνων, ιδιαίτερα

⁶ Περισσότερες πληροφορίες στο http://ec.europa.eu/internal_market/scoreboard/performance_overview/index_en.htm

σε θέματα εταιρικής διακυβέρνησης εκτιμώντας ότι τα ειδικά δικαιώματα που διατηρούν τα κράτη μέλη στη νομοθεσία των ανωνύμων εταιρειών (π.χ. χρυσή μετοχή) δρουν ανασταλτικά στην ελεύθερη διακίνηση του κεφαλαίου και τη ροή των επενδύσεων με γνώμονα τα συγκριτικά πλεονεκτήματα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2005).

Στη διάρκεια της κρίσης υιοθετήθηκε μια Πράξη για την Ενιαία Αγορά που περιλάμβανε δώδεκα σχέδια για την ανάκαμψη της οικονομίας, τα οποία συμπληρώθηκαν και με νέα σχέδια μεταγενέστερα. Τα σχέδια αυτά αφορούν τόσο την βελτίωση της κινητικότητας των πολιτών, όσο και την υποστήριξη των επιχειρήσεων και περιλαμβάνονται σε μεγάλο βαθμό στις τέσσερις προσπάθειες νέων ενοποιημένων αγορών που περιγράφονται πιο πάνω (κεφαλαιαγορών, ενέργειας κλπ).

4.7.2 Εξισορρόπηση των εξουσιών και μείωση της κοινοτικής γραφειοκρατίας

Ο στόχος της πολιτικής παρακολούθησης είναι η ελάφρυνση της γραφειοκρατίας και των εμποδίων στην ελεύθερη διακίνηση. Ωστόσο, σύντομα τα κράτη-μέλη και ο ιδιωτικός τομέας άρχισαν να διαμαρτύρονται ότι η κοινοτική νομοθεσία δημιουργεί πολλαπλά και άχρηστα γραφειοκρατικά εμπόδια. Για να διευκολύνει την αγορά και να αντιδράσει σε αυτές τις επιφυλάξεις που οδηγούν σε Ευρωσκεπτικισμό η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μετά από αίτημα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, υιοθέτησε μια πρωτοβουλία για τον έλεγχο του δικαίου που προωθεί με γνώμονα την ελαχιστοποίηση της γραφειοκρατίας (Regulatory Fitness and Performance Programme – RIFIT).

Το αποτέλεσμα είναι, εκτός από τη RIFIT, και ειδικά προγράμματα, όπως η Πράξη για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (MME), με το οποίο η Επιτροπή, ακολουθώντας μια φιλοσοφία αντίστοιχη της ανοικτής μεθόδου συντονισμού, συστήνει και παρακολουθεί τη μείωση της γραφειοκρατίας και τη βελτίωση του επενδυτικού περιβάλλοντος για τις MME.

Στο πλαίσιο αυτό εξετάζεται το σύνολο της κοινοτικής νομοθεσίας με στόχο να διαπιστωθούν τυχόν εμπόδια, ανακολουθίες, κενά και αναποτελεσματικά μέτρα. Από το 2005 ως το 2013 η παρακολούθηση των αποτελεσμάτων έδειξε ότι πάρθηκαν πρωτοβουλίες με στόχο την απλοποίηση και βελτίωση της αποδοτικότητας του κοινοτικού δικαίου. Εκτός από την θετική πλευρά αυτών των πρωτοβουλιών αποδεικνύουν όμως και το μεγάλο έλλειμμα λιτής νομοθεσίας, που υποθάλλει τον Ευρωσκεπτικισμό. Γι' αυτό εξάλλου η Επιτροπή προωθεί πλέον συστηματικά μια εκ των προτέρων εκτίμηση επιπτώσεων κάθε νέας νομοθετικής πράξης της.

Υπάρχει πάντως μια συνεχής υποβόσκουσα αντιπαράθεση μεταξύ κρατών-μελών και Επιτροπής, σε ότι αφορά στην θέσπιση του κανονιστικού πλαισίου της οικονομίας. Ενώ τα κράτη-μέλη εκτιμούν ότι η Επιτροπή είναι αδικαιολόγητα αυστηρή και

παρεμβατική, η ίδια η Επιτροπή, και συχνά και οι κοινωνικοί εταίροι, κατηγορούν τα κράτη μέλη ότι, επικαλούμενα κοινοτική νομοθεσία αυξάνουν την γραφειοκρατία στο εσωτερικό αδίκως (η πρακτική αυτή έχει ονομαστεί gold plating, επιχρυσώνουν, δηλαδή, τα κράτη μέλη την κοινοτική νομοθεσία). Στο πλαίσιο της αντιπαράθεσης αυτής γίνονται μελέτες και συζητήσεις και από τις δύο πλευρές, συγκαλούνται υψηλόβαθμες ομάδες (π.χ. High Level Group of Independent Stakeholders on Administrative Burdens), υιοθετούνται εκθέσεις κλπ.

Για καλύτερη ροή πληροφόρησης η επιτροπή έχει δημιουργήσει ένα Δίκτυο Συνεργασίας για την Προστασία των Καταναλωτών, που συνδέει τις εθνικές αρχές και τους δίνει τη δυνατότητα να αλληλοϋποστηρίζονται στη λογική της προστασίας των καταναλωτών και επιχειρήσεων σε διασυννοριακές υποθέσεις. Το δίκτυο Solvit βοηθά απευθείας τους πολίτες και τις επιχειρήσεις να βρουν γρήγορες και πρακτικές λύσεις για προβλήματα που προκαλεί η κακή εφαρμογή των κανόνων της ΕΕ από τις δημόσιες αρχές (π.χ. αναγνώριση των επαγγελματικών, προσόντων, πρόσβαση στην εκπαίδευση, άδειες διαμονής και κοινωνική ασφάλιση).

4.8 Αξιολογήσεις

Η επίπτωση της Ενιαίας Αγοράς αποτιμάται γενικά μάλλον θετικά με σημαντικές όμως διαφοροποιήσεις. Όλοι συμφωνούν ότι η μεγαλύτερη επιρροή ασκήθηκε στην αγορά προϊόντων, ακολουθούν οι υπηρεσίες και πολύ λιγότερο η αγορά εργασίας. Το θέμα της κίνησης κεφαλαίων έχει ακολουθήσει διεθνείς τάσεις με περιορισμένη επίδραση στο εσωτερικό της ΕΕ.

4.8.1 Η κοινοτική διάσταση

Σύμφωνα με τις επίσημες δημοσιεύσεις της ΕΕ οι επιπτώσεις από την ενοποίηση της αγοράς είναι ιδιαίτερα θετικές⁷. Ενδεικτικά κάποιες μελέτες αναφέρονται σε κέρδη 2.7 εκατομμυρίων θέσεων εργασίας και 500 Ευρώ κατά κεφαλήν κέρδη (ή 2.13% του ΑΕΠ) σε μια δεκαπενταετία⁸. Σε αυτό συμφωνούν και επίσημες εκθέσεις τραπεζών και άλλων μεγάλων οργανισμών που αποτιμούν το κέρδος από την ενοποίηση σε 2-3% του κοινοτικού ΑΕΠ, παίρνοντας υπόψη τους την δημιουργία εμπορίου, τις

⁷ Υπάρχουν πολλές μελέτες και αναφορές που ανάλογα με το περιεχόμενο και τις παραδοχές τους καταλήγουν σε διαφορετικά συμπεράσματα, αλλά όλα θετικά. Ενδεικτικά: http://ec.europa.eu/internal_market/publications/docs/citizens_en.pdf

⁸ Περισσότερες πληροφορίες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012, «20 χρόνια Ευρωπαϊκής Ενιαίας οράς» http://ec.europa.eu/internal_market/publications/docs/20years/key-points-web_en.pdf

ΑΞΕ και τα δυναμικά τους αποτελέσματα. Τέτοιες μελέτες καταδικάζουν τυχόν εναπομείναντα εμπόδια και χρησιμοποιούν ως υπόδειγμα την αισθητά μεγαλύτερη συνοχή της αγοράς των ΗΠΑ, αν την μετρήσει κανείς με το διαπολιτειακό εμπόριο (Vetter, 2013).

4.8.2 Ακαδημαϊκές εμπειρικές αξιολογήσεις

Οι ακαδημαϊκές δημοσιεύσεις έχουν περισσότερο διαφοροποιημένες προσεγγίσεις, μεθοδολογίες και αντίστοιχα αποτελέσματα. Ιδιαίτερα τονίζουν ότι η Ενιαία Αγορά δεν έχει πετύχει το άριστο αποτέλεσμα εφόσον εξακολουθούν οι εμπορικές ροές να δείχνουν μια σαφή και (με κριτήριο την οικονομική αποτελεσματικότητα) αδικαιολόγητη προτίμηση στη διακίνηση προϊόντων στο εσωτερικό ενός κράτους-μέλους, παρά την αδιαμφισβήτητη αύξηση του ενδοκοινοτικού εμπορίου (Pacchioli, 2011). Η αύξηση του εμπορίου δεν ήταν μονομερής και δεν οδήγησε σε συγκέντρωση αλλά τα κέρδη από την ενοποίηση και την εξειδίκευση ήταν πολύ λιγότερα από τα (πολιτικά) αναμενόμενα, ενώ το ενδο-κλαδικό εμπόριο προσδιορίστηκε με ποιοτικά χαρακτηριστικά και όχι με διαφοροποίηση προϊόντων (Fontagné, Freudenberg, Péridy, 1998; Fontagné & Freudenberg, 1997). Ωστόσο η προσεκτική αξιολόγηση και διαφοροποίηση των συμπερασμάτων δεν διαφοροποιεί το κύριο συμπέρασμα ότι ο αυξημένος προστατευτισμός είναι επιζήμιος εφόσον ο διασυννοριακός ανταγωνισμός ευνοεί τις πιο παραγωγικές επιχειρήσεις (Corgos, κ.ά., 2012).

Ωστόσο, οι αναλύσεις γίνονται πιο περίπλοκες όταν εμπλέκονται θέματα εκτροπής εμπορίου ή ασύμμετρων επιπτώσεων. Η ανάλυση για τα αρχικά χρόνια υπονοεί ότι η δημιουργία εμπορίου στο εσωτερικό της ΕΕ μπορεί να έχει γίνει εν μέρει λόγω της εκτροπής εμπορίου με τις χώρες ΕΖΕΣ (Sapir, 2001). Κλάδοι με ιδιαίτερα θετικές επιπτώσεις είναι η αυτοκινητοβιομηχανία, η χημική βιομηχανία και η βιομηχανία ηλεκτρονικών και τηλεπικοινωνιών ενώ άλλοι έχουν ακόμα μεγάλα εμπόδια και δεν έχουν ωφεληθεί αντίστοιχα (οπτικοακουστικός τομέας, κτηνιατρικά φάρμακα). Τα κράτη μέλη με το μεγαλύτερο κέρδος σε εμπορικές ροές προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας ήταν η Ολλανδία και η Γερμανία, σε τόνωση του ανταγωνισμού η Ιταλία (Bottasso & Sembenelli, 2001), στην ασφαλιστική αγορά η Αυστρία (Mahlberg & Url, 2003), ενώ θετικές εμφανίζονται γενικά οι επιπτώσεις στις περιφέρειες που είναι κοντά στα σύνορα (Lafourcade & Paluzie, 2011)

Τα κυριότερα ειδικά θέματα, τα οποία έχει θέσει η θεωρία και στα οποία αναφέρεται η εμπειρική έρευνα για την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση είναι τα εξής:

- **Μείωση τιμών** Η λογική του οφέλους από τη ενοποίηση της αγοράς περιλαμβάνει, όχι μόνο τις οικονομίες κλίμακας αλλά και τη βελτίωση της κατανομής πόρων λόγω του αυξημένου ανταγωνισμού. Ωστόσο οι ακαδημαϊκές μελέτες τείνουν να

μετριάσουν την αισιοδοξία που διέπει τα κείμενα της ΕΕ. Κάνοντας λεπτομερείς κλαδικές συγκρίσεις στα περιθώρια κέρδους (mark up) διαπιστώθηκε ότι την πρώτη δεκαετία μετά την υιοθέτηση της Ενιαίας Αγοράς να μειώθηκαν στο σύνολο αλλά όχι σε όλους τους υπο-κλάδους της μεταποίησης. Ωστόσο τα περιθώρια κέρδους αυξήθηκαν στις υπηρεσίες παρόλο το άνοιγμα της αγοράς. Επιπλέον σε κάποιους τομείς τα μεταποίησης είχαν αυξηθεί στο τέλος της δεκαετίας του '80 αναμένοντας την ολοκλήρωση της νομοθεσίας, οπότε η μείωση δεν ήταν πραγματική αλλά απλώς επανέφερε τις τιμές στα προηγούμενα επίπεδα (Badinger, 2007).

- **Εμπορικές σχέσεις και γεωγραφική συγκέντρωση** Για την αρχική περίοδο της δημιουργίας της Ενιαίας Αγοράς (σε συμβατότητα με τις αρχικές εκτιμήσεις των Viner, Lipsey και Balassa) διαπιστώθηκε η δημιουργία αύξησης της εξειδίκευσης κυρίως ενδοκλαδικά (Fontagné, Freudenberg & Péridy, 1997) εν μέρει χάρη στις κοινές τεχνικές προδιαγραφές, οι οποίες συνεισέφεραν στην αύξηση του ενδοκοινοτικού εμπορίου (Vancauteren & Weiserbs, 2005). Θετικά έχει αποτιμηθεί και η επιρροή της Ενιαίας Αγοράς στη διεθνή ανταγωνιστικότητα των κρατών-μελών που παρουσίασαν τις πιο ανοικτές αγορές και τα συμμετοχή τους σε διεθνείς αλυσίδες αξίας (Guerrieri & Vergara Caffarelli, 2012). Η αύξηση του ενδοκοινοτικού εμπορίου που οδήγησε σε δημιουργία εμπορίου, αύξηση επενδύσεων και προσέλκυση κεφαλαίων εκτός ΕΕ σταμάτησε και ιδιαίτερα μετά το 2004 παρουσιάζεται μια κάμψη του σχετικού ρόλου τα ΕΕ στα παγκόσμια οικονομικά δεδομένα (Jouen, 2014). Θέμα μελέτης είναι και οι επιπτώσεις της Ενιαίας Αγοράς στη γεωγραφική συγκέντρωση. Οι αρχικές προβλέψεις ήταν ότι η συγκέντρωση της παραγωγής θα οδηγήσει σε μείωση του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές. Ωστόσο, μελέτες που έγιναν μέχρι πριν την κρίση δείχνουν ότι δεν υπήρξε αύξηση της γεωγραφικής συγκέντρωσης (Aiginger & Pfaffermayr, 2004).
- **Κέντρο-περιφέρεια** Υπάρχουν τοποθετήσεις που αμφισβητούν εμπειρικά την ανησυχία για ασύμμετρη επιρροή του εμπορίου και εκτιμούν ότι δεν υπήρξε αρνητική επιρροή σε βάρος των χωρών της περιφέρειας, αντίθετα και η σχέση κέντρου-περιφέρειας και τον εμπόριο στο εσωτερικό της περιφέρειας οδήγησαν σε θετικές επιπτώσεις δημιουργίας εμπορίου (Egger & Pfaffermayr, 2013). Ωστόσο η σχετική εξέλιξη κέντρου-περιφέρειας έχει πολλαπλές διαστάσεις που αναλύονται περισσότερο στο κεφάλαιο για τη Περιφερειακή Ανάπτυξη.
- **ΚΑΕ** Οι εμπορικές ροές μεταξύ των κρατών-μελών και των χωρών της ΚΑΕ ξεκίνησαν με σταδιακή απελευθέρωση πριν από την ένταξη τους και οδήγησαν σε αύξηση του ενδοκλαδικού εμπορίου με καθετοποιημένες δομές μεγαλύτερο όφελος των αρχικών 15 κρατών-μελών (Gabrisch & Segnana 2003, Landesmann, 1998). Οι επενδύσεις έδειξαν την αδυναμία των ΚΑΕ να προσελκύσουν τεχνολογικά προηγμένες επενδύσεις (με εξαίρεση την Ουγγαρία) εφόσον το συγκριτικό τους πλεονέκτημα ήταν το φτηνό εργατικό δυναμικό (Lissowska, 2002). Ωστόσο αργό-

τερα φαίνεται ότι η πρόσβαση σε εγχώριους υπεργολάβους και στην Ευρωπαϊκή αγορά έχει συνεισφέρει στην αύξηση ΑΞΕ κυρίως στις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, ενώ στην Ανατολικής λιγότερο (Lefilleur & Maurel, 2010).

- Η ενοποίηση ωφέλησε το τομέα των υπηρεσιών με κριτήριο την ταχύτερη αύξηση εμπορίου και ΑΞΕ στις υπηρεσίες στην ΕΕ σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο (Fink, 2009). Ο τομέας των **χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών** έχει αναλυθεί σε βάθος. Η αύξηση του ανταγωνισμού έκανε τις Ευρωπαϊκές τράπεζες πιο αποδοτικές αλλά η αυξημένη αποδοτικότητα δεν μεταφράστηκε σε πιο ανταγωνιστικά τραπεζικά συστήματα στην (Casu & Girardone, 2006). Σε ότι αφορά την επιρροή της ενοποίησης του τομέα στις μη κοινοτικές χώρες η κυρίαρχη άποψη είναι ότι θα οδηγήσει σε προσαρμογή και θα βοηθήσει στην παγκόσμια φιλελευθεροποίηση του κλάδου (Dür, 2011) εκτιμώντας ότι δεν θα υπάρξει εκτροπή εμπορίου. Ωστόσο ασκείται έντονη κριτική για το ρυθμιστικό περιεχόμενο της οδηγίας για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες διότι θεωρείται ότι αντέγραψε πρακτικά τα αμερικανικά παραδείγματα αντί να υιοθετήσει ρυθμίσεις που ταιριάζουν καλύτερα στις ευρωπαϊκές αρχές, οι οποίες θα έπαιρναν περισσότερο υπόψη τους τις ιδιομορφίες του χώρου και τα κοινά συμφέροντα, αντί να ενδιαφερθούν μόνο για την τόνωση τα διασυννοριακής κίνησης (Posner & Véron, 2010).
- Σε ότι αφορά στην **αγορά εργασίας** οι προβλέψεις για θετική επιρροή δεν έχουν πραγματοποιηθεί κυρίως γιατί παραμένουν ουσιαστικά εμπόδια, ιδιαίτερα σε ότι αφορά στη διαφάνεια της αγοράς εργασίας και την εναρμόνιση της κοινωνικής ασφάλισης (Zimmermann, 2009), οπότε η ελεύθερη διακίνηση δεν οδήγησε στην αναμενόμενη κινητικότητα των εργαζομένων (Krause & Zimmermann, 2014)